...оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

...эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-нээ гарана

№ 293 (13609)
1971 оной декабриин 11, суббото

Сэн 2 мүнгэн

РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй II сесси

...ОВЕТ РОССИН АЖАЛАЙ АЛХАМУУД

...ажалшадай шэнэ табан ...ээхэ зорилгонууд ехэшье, ...тайшье байна. Партиин ...дын шиидхэбэринүүдэй, ...ерховно Совет дээрэ бата-...ан юһэдэхи табан жэлэй ...үндэһөөр зохёогдоһон рес-... табан жэлэй түсэбэй про-... партиин табиһан гол шу-...лго бодото бэелэлээ оло-... Шэнэ табан жэлдэ пар-...һан гол зорилго гэхэдэ, со-...лэдбэри хурдан түргэноор ...эй ашаар арад зоной баян ...лбосоронгы байдал ни-... хүгжөөхэ ябадал ханга-

...жэлэй түсэбэй даалгабари-...жалтатайгаар бэелүүл-...унис байгуулалтын асари ...мма бэелүүлхэ хэрэгтэ ...дерациин ажалшадай ехэ ...мэриеэ оруулхаар бэлэн ...айда РСФСР-эй Верховно ...ссидэ хабаадагшад хэлэһэн ...абриин 9-дэ Кремлиин ... соо хоёрдохи үдэрөө сес-...мэри үргэлжэлөө.

...И. Вороновые, В. В. Гри-...К. Т. Мазуровые, А. Я. ...Д. С. Полянскиие, М. А. ...Ю. В. Андроповые, П. Н. ..., М. С. Соломенцевые, ...иновые, И. В. Капитоно-...дүүд болон айлшад үни ...ажэлһэн альга ташалгаар

...1975 онуудта, мүн 1972 ...Р-эй арадай ажахые хүг-...жэй түсэбүүд тухайда, тэ-...1972 оной РСФСР-эй гү-...ет тухай, 1970 ондо рес-...гүрэнэй бюджедэй дүүр-... элидхэлнүүдээр үгэ хэ-...лжэлхэ тухайда РСФСР-...ю Соведэй Түрүүлэгшэ де-...Д. Миллионщиков сонос-

...к партиин дотоодын ба ...олитикые Россин Федера-...шадай нэгэн һаналтай-...жэ байһан тухайда сес-...гэ хэлэгшэд мэдүүлээд, ...һан программа амжал-...бэелүүлхэдэ, манай Эхэ ... шадалые улам бэхи-...рэгтэ шэнэ нэмэри боло-...эд тэмдэглэбэ.

...жэ байгаа түсэбүүдэй ... хадаа арад зонойн-...рэл партиингаа, ... правительствын тү-...хэл халяама баяр-... хүн бүхэндэ түрүүлнэ ...ай АССР-эй Министрнүү-...й Түрүүлэгшын нэгэдэхи ...депутат Б. П. Мартынов ...та бэхи эб найрамдалай тү-...й үргэн ехэ программые ...бэелүүлхын, уласхоорон-...ые зөөлэрүүлхын тула ма-...й хэжэ байһан бодото ал-...совет хүнүүд хаража бай-...рамдал ба хани харил-...итика хадаа ажалша хүн ...сэл эрмэлзэлгэдэ харюу-... табан жэлэй зохёон бай-...ри ехэ программа дүүр-...жатай эрхэ байдал бай-

...эрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа түсэбүүд хадаа шэнэ шэнэ даалгабаринуудые тодорхойлхо зуураа үүсхэл эдэбхи бадаруулха үргэн харгы зам коллективүүдэй үмэнэ нээжэ үгэнэ гээд олон депутадууд тэмдэглээ.

Волгоградска тракторна заводто ажалай эршэ, дэбжэлтэ тухайда энэ заводой директор, депутат **В. А. Семёнов** хэлэбэ. Россин Федерацида газар хахалдаг хоёрдохи трактор бүхэн энэ предприятиин тамгатай ябадаг гээд оратор тэмдэглэбэ. Шэнэ табан жэлэй туршада манай коллектив улам олон тракторнуудые бүтээн гаргаха юм. Энээниие имагтал ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаха байна.

Мүрысөөнэй үргэнөөр дэлгэржэ байһан тухайда, өөһэдынгөө ажалда хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ухаансар ёһоор хандадаг тухайда Курганска облисполкомой түрүүлэгшэ, депутат **Н. Г. Маслов**, «Главтюменьнефтегазстройн» начальник, депутат **Е. А. Огороднов** болон бусад хэлэбэ. Социалис мүрысөөн, эрдэм техникын хүгжэлтэ хадаа ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө коллективүүдэй тэмсэлые улам дээдэ, шэнэ шатада үргэнэ, экономикын зорилгонуудые аша үрэ ехэтэйгээр бэелүүлхэ арга олгоно.

Арадуудай эбдэршэгүй хани барисаа бүхэжүүлхэ, олон үндэһэ яһатантай манай Эхэ ороной бүхы нацинууд болон арадуудые хүгжөөн һалбаруулха зорилготойгоор Коммунис парти болон Советскэ правительствын бэелүүлдэг ленинскэ национальна политикын илан мандаһан тухайда КПСС-эй Еврейскэ автономито областиин (Хабаровска хизаар) обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Л. Б. Шапиро** хэлэбэ.

Манай областиин экономико болон культурын хүгжэлтэ хадаа сэсэ мэргэн энэ политикын бодото бэелэлэй эли тодо гэршэ мүн болоно гээд депутат тэмдэглэбэ. Тус областиин бии болоһонһоо хойшо промышленна продукци бүтээн гаргалга 10 дахин ехэ болоо. Область дотор соёлой эмхи зургаанууд олон болонхой. Манайда еврейн ба оросой арадай театрнууд хүдэлдэг. Еврей хэлэн дээрэ «Биробиджанер Штерн» («Биробиджанская звезда») гэжэ областной газетэ хэблэгдэнэ. Бүхы һууринууднай электрын гэрэлтэй, радиотой болонхой. Арад зоной 70 процентнь телевизорэй дамжуулга, тэрэ тоодо «Орбитаар» Москваһаа дамжуулгануудые харадаг болоо. Арадай гэгээрэл, медицинэ болон зоной культурна ажаһуудалые хангаха хэрэг һайжаруулхын тулада ехэ юумэн хэгдэнэ. Аха дүүгэй бүлэ соо олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлжэ байна. Имагтал ангиин дайсад, совет гүрэндэ харша этэгээдүүд, сионистнууд манай гүрэн тухай болоходонь мэдэрэлээ алдажа байгаад муушалхаһаа бэшэ үгы, харин манай амжалтануудые обёоронгүй, националис угаарта манаршоод, Советскэ Союзда еврейнүүдэй хашагдажа байһан тухайда элдэб эсын худал хуурмаг юумэ ормоглодог байна бшуу. Совет еврейнүүдэй эрхэ сүлөөгөө хаһагдадаг тухай сионистнудай хашхаралдадаг хоро шарые областиимнай ажалшад шоо үзэн, шобто харан буруушаана гээд Л. Б. Шапиро хэлэбэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө нютагуудта үндэһэн ехэ хубилалтанууд болоно. Тамбовско областиин Жердевскэ районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, депутат **П. А. Чванкин** өөһэдынгөө ажахын жэшээ дээрэһээ иимэ хубилалтанууд тухайда хэлээ. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада энэ колхоз ороохо тарьяа 49 процентээр, мяха — 2 дахин, һү — 1,5 дахин ехээр абаа. Колхознигуудай 300 шахуу бүлэ мүнөө үеын бүхы түхеэрэлгэтэй гэрнүүдтэ ороһон байна. Колхозой түб һууринда соёлой байшан, хүүгэдэй комбинат баригданхай.

Эрдэм шэнжэлгын туйлалтануудые арадай ажахыда бүримүһэн, түргэнөөр нэбтэрүүлхын тулада абтажа байһан тодорхой хэмжээнүүд тухайда СССР-эй Наукануудай академиин Ураалай эрдэмэй түбэй (Свердловско область) президиумэй түрүүлэгшэ, депутат **С. В. Вонсовский** тэмдэглээ.

РСФСР-эй түсэбүүд болон бюджедые зүбшэн хэлсэлгын үедэ депутадууд арга нөөсэнүүдые хүсэдөөр хэрэглэхэ шухала гэжэ тэмдэглэһэн, шиидхэгдээгүй асуудалнууд тухайда тогтоһон, зарим министерствэнүүд болон зургаануудта шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэһэн байна.

Арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй гүрэнэй түсэбые, 1972 оной Россин Федерациин түсэб болон бюджедые һайшааха дурадхалнуудые депутадууд оруулаа. Түсэб болон бюджет хадаа шэнэ табан жэлэй туршада республикын үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэг хангахань лабтай гэжэ найдажа байһанаа эдэнэр мэдүүлбэ.

Зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа асуудалнуудаар 25 хүн үгэ хэлээ гээд түрүүлэгшээр һууһан депутат М. Д. Миллионщиков мэдээсэбэ. Үгэ хэлэлгые дүүргэхэ гэһэн шиидхэбэри баталагдаба.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, республикын госпланай түрүүлэгшэ, депутат **К. М. Герасимов** түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. 1971—1975 онуудта РСФСР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй гүрэнэй түсэб тухай хуули, 1972 ондо РСФСР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай хуули депутадууд нэгэн һаналтайгаар батална.

РСФСР-эй финансын министр, депутат **И. И. Фадеев** удаань түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. 1972 оной РСФСР-эй гүрэнэй бюджет тухай хуули нэгэн дуугаар баталагдаба. Оруулагдаһан хубилалтанууд болон заһабаринуудтайнь оршо ба гаргашань 43.420.395 мянган түхэригөөр баталагдаба. 1970 ондо Россин Федерациин гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухайда тоосоое баталха тухайда тогтоол мүн лэ абтаба.

Депутадууд зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа удаадахи асуудалда оробо. Ажал тухай РСФСР-эй хуулинуудай кодексын проектнүүд тухайда РСФСР-эй Верховно Соведэй хуулинуудые зохёохо комиссиин түрүүлэгшэ депутат **В. Ф. Торопов** элидхэл хэбэ.

Ажалай совет хуулинууд шэнэ общество байгуулгын бүхы шатануудта Коммунис партиин болон Советскэ правительствын табижа байгаа зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэдэг, социалис үйлэдбэриин харилсаануудые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлдэг байгаа.

Ажал тухай Россин Федерациин хуулинуудай түрүүшын кодекс 1918 ондо баталагдаһан юм. Энэ хадаа ажалай хуулиин харилсаануудай талаар Октябриин социалис революциин агууехэ туйлалтануудые хуулиин ёһоор батадхаа. 1922 ондо ажал тухай хуулинуудай шэнэ кодекс абтаа һэн.

Энэ кодекс баталан абтаһаар 50-яад шахуу жэл үнгэрөө. Орон доторхи социально-экономическа эрхэ байдал хубилаа. Социализм бүрин хүсэдөөр эсэслэн илаа. Ажалай эмхидхэлгэдэшье ехэ хубилалта болонхой. Ушар иимэһээ кодексын олон дүримүүд хүсэеэ бууража, хэрэглэгдэхээ болиһон байна. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ажал ССР Союзай болон союзна республиканууудай зарим хуулинуудаар тааралдуулагдадаг байгаа. Тиимэһээ ажалай хуулиие нэгэ гуримтай болгохо саг ерээ.

Эдэ бүгэдые хараадаа абажа, 1970 оной июль һарада СССР-эй Верховно Совет ажал тухайда ССР Союзай болон союзна республиканудай хуулиин үндэһэнүүдые баталан абаа. Энээн соонь социалис ажалай эмхидхэлгын гол шухала ёһо гуримууд харуулагданхай. Энэ үндэһэнүүд соонь союзна бүхы республиканудта уялгата ёһоор дүүргэгдэхэ шухала дүримүүд тогтоогдонхой. Тиихэтэйгээ хамта республиканудай бэеэ даанхай эрхын болон онсо илгаануудые хараадаа абажа, ажал тухай хуулиин зарим асуудалнуудые шиидхэхыень эдээндэ даалгагдаа.

Үзэмжэдэ табигдажа байгаа ажал тухай РСФСР-эй хуулинуудай шэнэ кодексын проект хадаа манай республикын ажалай хуули ёһодо гол һуури эзэлхэ байна. 1922 ондо ажал тухай хуулинуудай кодексдо оруулагдаһанай ёһоор, социализмын үедэ ажал тухай хуулиин демократическа гол ёһо гуримууд — ажалай харилсаануудай хэлсээн, ажал дээрэ аюулгүйе сахиха, ажалай эрхэ байдал һайжаруулгада профсоюзуудай хабаадаха хэрэг болон бусад гуримууд үлэхэ юм.

Тиихэтэй хамта хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай ажалай эрхэ улам ехэдхэхэ тээшэ шэглүүлһэн шэнэ шухала дүримүүд энэ проект соо оруулагдана. Эдээнэй шухалыень тоолоходо иимэ: үйлэдбэриин эрилтын ёһоор хүдэлмэрилэгшэдые саг зуура нэгэ ажалһаа нүгөөдэнь оруулха ябадал үсөөрүүлхэ; ондоо ажалда оруулагдаһан хүдэлмэрилэгшын миин байхадань, олоһон олзынь дунда зэргээрнь абажа салингыень түлэхэ; саг зуура ажал хэжэ шадахаяа болигшодой хүдэлмэридөө гараха болзорые хоёр һараһаа дүрбэ һара хүрэтэр һунааха, энэ болзорой үнгэрхэдэ, захиргаанай зүгһөө хүдэлмэрилэгшые ажалһаань гаргажа болохо; амаралтые мүнгэ түлэлгөөр һэлгэхэ ябадал хорихо; ажалһаа хуули бусаар гаргагдаһан хүдэлмэрилэгшын миин ябаһанайнь түлөө түлбэриие 20 хоногһоо 3 һара болотор һунааха гэхэ мэтэ.

Депутат В. Ф. Торопов кодексын зорилгонуудые, тэрэнэй гол статьянуудые тодорхойлоо.

Хуулиин проект ажалшадай депутадуудай нютагуудтахи Соведүүдэй, ниитын организацинуудай, ажалшадай коллективүүдэй, юстициин зургаануудай хабаадалгатайгаар үргэнөөр, бүхы талаһаань зүбшэн хэлсэгдээ гээд депутат В. Ф. Торопов элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлээ. Зүбшэн хэлсэлгын үедэ 1700 гаран дурадхалнууд болон ажаглалтанууд ороо. Эдэнь РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй байгуулһан комиссяар тон анхаралтайгаар харагдаһан байна.

Энэ асуудалаар үгэ хэлэһэн депутадууд: ажалшадай депутадуудай Саратовска областной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Н. С. Александров**, «Южуралникель» гэжэ комбинадай (Оренбургск область) директор **В. Д. Мурашов**, Пензенскэ областиин Белинскэ районой «Поимский» гэжэ совхозой директор **В. А. Фомин**, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ судна заһабарилгын заводой (Астраханьска область) токарь **И. В. Копылов** болон бусад ажалай совет хуули хадаа үйлэдбэриин, хүдэлмэрилэгшэдэй аша туһые зохилдуулан тааралдуулна, — предприятинуудта, эмхи зургаануудта ажал зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ туһатай байна гээд тэмдэглэбэ. Ажал тухай совет хуулинуудай гуманизм ба үнэхөөрөө демократическа үндэһэтэй байһан тухайдань эдэнэр тэмдэглээ.

Иимэ хуулинууд хадаа ажалша хүнэй ашa туһые гол шухалада тоолодог обществодол баталан абтаха аргатайл даа гээд ВЦСПС-эй секретарь, депутат **А. П. Бирюкова** хэлэбэ.

Элидхэлшэ—депутат В. Ф. Тороповой түгэсхэлэй үгэ хэлэһэнэй һүүлээр ажал тухай РСФСР-эй хуулинуудай кодексые баталха тухайда Россин Федерациин Совет Социалис Республикын хуули РСФСР-эй Верховно Совет нэгэн һаналтайгаар баталан абаба.

Нэгэдэхи ба хоёрдохи сессинүүдэй хоорондо РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй баталан абаһан Указууд тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь **Х. П. Нешков** элидхэл хэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые Верховно Совет баталаад, зохихо хуулинуудые баталан абаба.

Энээгээр РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сесси хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

(ТАСС).

ПОРП-ын VI СЪЕЗД ДЭЭРЭ

ВАРШАВА. (ТАСС). Социалис байгуулалта саашадань бэелүүлхын, эб найрамдалай ба социализмын хэрэг, уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнтэй интернациональна холбоо барисаагаа улам бэхижүүлхын тула Польшын Хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин, ороной ажалшадай шиидхэхэ зорилгонуудые ПОРП-ын VI съезд зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлөө. ПАП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, съездын хүдэлмэришэ 19 бүлэгтэ тодорхой, шэнжэлхы удхатай дискусси болобо.

ВАРШАВА. (ТАСС). Польшын Хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин VI съездын делегадууд V, VI съезднүүдэй хоорондо хэгдэһэн хүдэлмэри тухай ПОРП-ын ЦК-гай тоосоото элидхэлые, Польшын Арадай Республикые социалис ёһоор саашадань хүгжөөхын тула партиин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Геригэй элидхэлые, ПНР-эй 1971—1975 онуудтахи ниитын-экономическа хүгжэлтын гол шэглэлнүүд тухай элидхэлые зүбшэн хэлсээ.

Чехословакиин Социалис Республикын Федеральна суглаанай Түрүүлэгшэ нүхэр Алоис ИНДРАДА

Хүндэтэ нүхэр Индра!

Чехословакиин Социалис Республикын Федеральна суглаанай ехэ дээдэ тушаалда һунгагдаһантайтнай дашарамдуулан, Таниие үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб. СССР-эй Верховно Соведэй, ЧССР-эй Федеральна суглаанай хоорондо тогтоһон хани ёһоной холбоо барисаанууд манай оронуудай арадуудай хани барисаанай ба бүрин түгэс харилсаа холбооной саашадаа бэхижэлгын ашa туһада, бүхы социалис хани нэгэдэлэй ашa туһада хүгжөөгдэхэ гээд этигэжэ байһанаа элирхэйлнэб.

Харюусалгатай хүдэлмэридөө ехэ амжалтануудые туйлахыетнай Танда, хүндэтэ Түрүүлэгшэ, хүсэнэб!

Энээгээр дашарамдуулан, Федеральна суглаанай шэнэ депутадуудта үнэн зүрхэнэй амаршалга дамжуулхыетнай гуйнаб.

Гүн ехээр хүндэлэгшэ.

Н. ПОДГОРНЫЙ
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ.

ПАРТИИН ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЫЕ БЭЛДЭДЭГ АКАДЕМИ

Улаан профессурын институт табин жэлэй урда тээ В. И. Ленинэй дурадхалаар эмхидхэгдэһэн юм. Энэ дурасхаалта ойдо, мүн Улаан профессурын институдай үг залгамжалагша —КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академиин 25 жэлэй ойдо зорюулагдажа зарлагдаһан академиин эрдэмтэтэй соведэй үргэн заседани декабриин 9-дэ Москвадахи Союзуудай байшангай Колонно зал соо болобо.

Президиумдэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна хиналтын комитедэй Түрүүлэгшэ А. Я. Пельше, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь П. Н. Демичев, КПСС-эй ЦК-гай Эрдэм наукын ба һургуулинуудай таһагые даагша С. П. Трапезников, КПСС-эй МГК-гай секретарь В. Н. Ягодкин, эрдэмтэд болон гадаадын айлшад—аха дүү социалис оронуудай научна ба һуралсалай эмхинүүдэй түлөөлэгшэд һууба.

Социалис хэдэ хэдэн оронуудай дипломатическа түлөөлэлгэтэ эмхинүүдэй толгойлогшонор заседанида хабаадаа.

Хүндэтэ президиумдэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое ехэ дэбжэлтэтэйгээр һунгаба.

Нүхэр **А. Я. Пельшын** үгэ хэлэхэдэнь, сугларагшад халуунаар угтаа.

А. Я. Пельше Улаан профессурын институдай табин жэлэй ойтой, Ниитын эрдэмэй академиин 25 жэлэй ойтой дашарамдуулан, тэндэ сугларагшадые КПСС-эй Центральна Комитедэй даалгабаряар амаршалаад, партида тон шухала, ехэ хүдэлмэридөө шэнэ амжалта туйлахыень хүсэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академиин ректор, СССР-эй Науканудай академиин гэшүүн-корреспондент **М. Т. Иовчук** «Партиин теоретическэ хүдэлмэрилэгшэдые хүмүүжүүлхэ ленинскэ ёһо заншалнууд» гэһэн элидхэл хээ.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай ректор, СССР-эй Науканудай академиин вице-президент, академик **П. Н. Федосеев**, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна дээдэ һургуулиин ректор, профессор **Н. Р. Митронов** гэгшэд юбилярнуудые халуунаар амаршалба.

Эндэ сугларагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые ехэ баяртайгаар баталан абаа.

(ТАСС).

Абдуррахман аль-Арьяни Москваһаа мордобо

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын уряалаар Советскэ Союзда албанай хэрэгээр ерээд байһан Йеменэй Араб Республикын республиканска Соведэй Түрүүлэгшэ Абдуррахман аль-Арьяни декабриин 9-дэ Москваһаа мордоо.

Хүндэтэ айлшан Ленинград, Волгоград ба Крымээр аяншалха юм.

(ТАСС).

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. П. МОЛЧАНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хэлхеэ холбооной органуудта үни удаан саг соо ашa үрэ ехэтэйгээр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 60 наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, Баргажанай хэлхеэ холбооной ашаглалгын-техническэ узелай гурбадахи линейно-техническэ участогай начальник нүхэр Василий Петрович **Молчановые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. СЫРЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1971 оной декабриин 9.

САГААН ЭДЕЭН БУЛАГ ШЭНГЕЭР БУРЬЯЛАГ ЛЭ!

...мунис партиин XXIV ...ын шиидхэбэринүүдые ... дээрэнь бэелүүлхын ...а Сэлэнгын совхозой ...инскэ һүнэй гүүртын ...шад оролдожо байн-... Социалис Ажалай Ге-... Н. Л. Тадвашкина, ... Данзанова болон бусад ...үнэй түлөө дэлгэрһэн ...лис мүрысөө толгойл-...э нүхэднай табан жэ-...үсэбые 3—3,5 жэлэй ...да дүүргэхэ зорилго-... Ажалша хүнэй үгэ ...байдаг шуу. Надежда

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАНА

Лазаревна һү һааха жэлэйнгээ түсэб, даабариие зургаа һара соо дүүргэһэн. Мүнөө үедэ суута һаалишан Тадвашкина түсэбһөө гадуур 390 центнер һү һаажа абаба. Жэлэй дүүрэтэр үшөө хори гаран хоног үлөө.

Үбэлжэлгэ түлэг дундаа ябажа байна. Вершинскэ һүнэй гүүртын һаалишад үбэлэй туршада ехэ һү һаажа абаха гэһэн зорилго урдаа табинхай ажаллана. Эндэхи һаалишад габшагайгаар ажаллажа, гүрэндэ һү тушааха жэлэйнгээ түсэб бүри октябрь һарада амжалтатайгаар дүүргээ һэн. Мүнөө тэдэнэр 1972 оной даабаряар хүдэлжэ байнхай. Һаалишад туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амаршадаггүй, харин хайшан гэжэ хүдэлбэл, үшөө ехэ һү һаажа абахаб гэжэ бододог заншалтай юм. Эндэхи малшад аймаг соогоо түрүү һуури эзэлһэнэйнгээ түлөө партиин райкомой, аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байна. Һаалишад Раиса Цыбикова, Клара Цыремпилова, Зинаида Сергеева болон бусад түсэбэй дүүргэлтэдэ ехэхэн хубитаяа оруулаа.

А. АФАНАСЬЕВ.
Сэлэнгын аймаг.

...РҮҮ

...УРИЯА

...ДАНГҮЙ

Һаяшаг Калининай нэрэмжэтэ колхозой правлени, партком һаалиингаа фермэнүүдэй дунда дэлгэрһэн мүрысөөнэй үнгэрэгшэ арба нэгэ һарын дүн гаргаа.

Эндэ Покровскын фермын (даагшань А. Н. Сахаров) һаалишад бултанһаа ехэ һү һаажа, социалис мүрысөөндэ урда мэтэ баһал илажа гараһан байгаа. Тус фермэ жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 1960 килограмм һү һаагаад, жэлэйнгээ түсэб һара хахадаар урид дүүргээ. Эндэхид бүхыдөө 6900 центнер сагаан эдеэ Эхэ орондоо үгэжэ, жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур 600 центнер һү гүрэндэ тушаагаад байна. Шэнэ жэл болотор үшөө 400 центнер һү бэлэдхэлэй пунктда оруулха юм.

Фермын түрүү һаалишад Н. Петрова, К. Сахарова, Г. Слепнева, М. Ткачева гэгшэд үнгэрһэн арба һара соо үнеэн бүриһөө 2100-2200 килограмм һү һаагаа.

Покровскын һаалишад Мухар-Шэбэрэй «Забайкалец» совхозойхидой үүсхэлые һайшаан дэмжэжэ, үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1000 килограммһаа бага бэшэ һү һаахын түлөө мүрысэхэ гэжэ шиидэбэ. Эды шэнээн һү һааха арга боломжошье фермынхидтэ яһала бии.

А. ТКАЧЕВА.
Бэшүүрэй аймаг.

Дунда һургуули дүүргэһэн хүбүүд, басагад түрэл колхоздоо үлэхэ гэжэ шиидэһэн юм. Оля Данзанова, Дарима Чойдонова һаалишанаар түрүүшынгээ жэлдэ хүдэлжэ байна.

Мал ажалда 20 гаран жэлдэ хүдэлһэн Санжи-Ханда Цырендоржиевна Дамчеева эдэниие һургана. Оля Дарима хоёр өөһэдынгөө үетэнөөр мал ажалдаа хүдэлжэ байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Оля Данзанова, Дарима Чойдонова.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

Түсэбһөө гадуур—400 центнер

Алтай-Дүнгын фермэ жэлэй ямаршье сагта һү ехээр һаажа, совхоз, аймаг соогоо социалис мүрысөөндэ хододоо түрүү һууринуудай нэгые эзэлжэ ябадаг юм.

Мүнөөшье энэ фермынхид Алтайнгаа совхоз дотор эгээн түрүүлэн, гүрэндэ һү тушааха жэлэйнгээ түсэбые ноябриин 30-да дүүргэбэ. Энэ амжалтада фермын түрүү һаалишад Лидия Найданова, Даша-Нима Цыбикова, Надежда Очирова гэгшэд илангаяа ехэ хубита оруулаа. Эдэнэр жэлэй эхинһээ хойшо тус тустаа үнеэн бүриһөө 2400-2500 хүрэтэр килограмм һү һаажа, социалис уялгануудаа холо үлүүлэн дүүргэбэ. Фермынхид жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур үшөө 440 центнерһээ бага бэшэ һү һаажа тушааха зорилготой.

Эдэ үдэрнүүдтэ фермынхид һү һаалияа улам дээшэлүүлхэ, үбэлжэлтын зургаа һара соо үнеэн бүриһөө 1000 килограмм һү һаахын түлөө хам орон тэмсэнэ.

К. ХАЛТАНОВ.
Хяагтын аймаг.

Республикын комсомолой организацинуудаар тоосоото һунгалтын суглаанууд боложо үнгэрбэ. КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэб болзорһоонь урид амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ бүхы комсомолшуудые элсүүлхэ хэрэгтэ эдэ суглаанууд ехэхэн нүлөөтэй байба.

Тоосоото һунгалтын суглаануудай гол анхаралда «КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд ба залуушуулые коммунис ёһоор

КОМСОМОЛОЙ АЖАБАЙДАЛ

ЗҮБ ТОБШОЛОЛ ХЭХЭ

хүмүүжүүлгые саашадань һайжаруулха тухай» гэһэн асуудал байгаа. Эдэ суглаанууд дээрэ ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө тэмсэлдэ комсомолшуудай хабаадаха тухай ехэ хөөрэлдөөн болоо. Дээдэ һургуулинуудай, техникумүүдэй комсомолшуудай суглаанууд дээрэ бүхэсоюзна студентнэрэй следой материалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Тэрэшэлэн «КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэри бэелүүлхын түлөө» гэһэн уряа доро үнгэргэгдэжэ байһан бүхэсоюзна ленинскэ шалгалтада комсомолшуудай хабаадалсаха тухай асуудал ехэхэн һуури эзэлбэ.

Республика доторнай 100-аад мянган комсомол болон залуушуул ленинскэ шалгалтада хабаадалсана, тэдэнэй 80 мянга гараниинь табан жэлдэ өөһэдын комплексно түсэбтэй ажаллана.

Бэшүүрэй, Прибайкалиин, Түнхэнэй аймагуудаар тоосоото һунгалтын суглаанууд һайн бэлэдхэлтэйгээр, хараалагдаһан болзортоо, эмхи гуримтайгаар үнгэрөө. Эдэ суглаануудта ажахын, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна организацинуудай секретарьнар хабаадалсаһан байна.

Комсомолой хүдэлмэри һайжаруулха, үйлэдбэридэ комсомолшуудай үүргэ, харюусалга дээшэлүүлхэ тушаа суглаанууд дээрэ олон дурадхалнууд ороо юм.

Баргажанай совхозой зүһаланай отделениин комсомолой организацида (секретариинь В. Елшина) суглааниинь эмхитэйгээр үнгэрбэ. Тоосоото элидхэл комсомолшууд эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсэжэ, хэдэн шүүмжэлхы дурадхалнуудые хэһэн байна. ВЛКСМ-эй райком комсомолой бүлэгүүдтэ һулаар туһална, райкомой хүдэлмэрилэгшэд эхин организацинуудта ерэхэдээ, комсомолой комитедһээ саашаа гаража ошодоггүй гэжэ шүүмжэлэгдэбэ. Иимэ шүүмжэлэл бусадшье организацинуудта гараһан байна.

Тоосоото һунгалтын суглаанууд дээрэ шэнэ, һайн һайхан үүсхэлнүүд дэмжэгдэбэ. Жэшээлхэдэ, «Электромашина» заводой механическа цехэй 49 комсомолшууд «Табан жэлдэ—залуушуулай габшагай ажал» гэһэн москвагайхидай, ленинградайхидай үүсхэл дэмжэжэ, табан жэлэйнгэө түсэб 4,5 жэлдэ дүүргэхэ гэһэн уялга абаад, заводойнтоо бүхы комсомол залуушуулда хандаһан байна.

Авиационно заводой Олег Кудряшовой бригадынхид табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэб дүүргээд, 1972 оной июнь һарын түсэбөөр ажаллажа байһан тухайгаа тоосоото суглаан дээрэ элидхэһэн байгаа.

Гэхэтэй хамта комсомолой организаторнуудаар тоосоото һунгалтын суглаануудые үнгэргэхэ хэрэгтэ ехэхэн дутагдалнууд үзэгдөө. Жэшээлхэдэ Захааминай, Зэдын, Загарайн аймагуудай, Улаан-Үдэ хотын Советскэ, Октябрьска районуудай зарим организацинуудта суглаанууд хараалагдаһан болзортоо үнгэргэгдөөгүй, элдэб шалтагаанаар, гол түлэб комсомолшуудай суглардаггүй дээрэһээ хэдэ дахин хойшолуулагдаһан байха. Советскэ райондо ВЛКСМ-эй цеховой 5 организацинуудай хүдэлмэри хангалтагүй гэжэ сэгнэгдээ. Энээн тушаа ВЛКСМ-эй Советскэ райком зүб тобшолол хэхэ зэргэтэй.

Ямар асуудалнуудаар гол шүүмжэлэл болооб?

ВЛКСМ-эй райкомууд комсоргнуудай һуралсал түсэбэй ёһоор эмхидхэнэгүй, комсомолой хүдэлмэриин шухала асуудалнуудтай тэдэниие хүсэдөөр танилсуулнагүй.

Аха үетэнэй ажалай заншалаар залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ комсомолой эмхинүүд саашадаа бүри ехэ анхаралаа хандуулха ёһотой. Тэрэшэлэн ажалай болон үйлэдбэриин журам эбдэгшэдтэй шангаар тэмсэхэ шухала.

Хориин, Баргажанай, Яруунын болон бусад зарим аймагуудай колхоз ба совхозуудаар залуу малшад тушаа һаналаа бага табина. Энээн дээрэһээ боложо тэдэнэр саг үргэлжэ һэлгэгдэнэ. Малшадые культурно-ажаһуудалай талаар хангалгые һайжаруулха тухай ВЛКСМ-эй обкомой пленумэй тогтоолые комсомолой комитедүүд хангалтагүйгөөр бэелүүлнэ.

«Комсомольско прожекторэй» хүдэлмэри бүхы дээрээ нилээд һайжарбашье, үшөөл дутагдалнуудтай. Тэдэнэй постнууд үсөөн, рейд-шалгалтануудта залуушуул һулаар хабаадуулагдана, шалгалтын дүнгөөр оруулагдаһан һанамжа, дурадхалнуудай дүүргэлтые хангахын тулада хэмжээн олон газарта абтанагүй. «Прожекторэй» хабаадалсадаг комсомолшуудай һуралсал эмхидхэгдэнэгүй, тэдэнэй хүдэлмэриие ВЛКСМ-эй олон комитедүүд хинан шалганагүй, тэдэнэртэ бодото туһаламжа үзүүлнэгүй. Гадна тэдэнэй тоосоон комсомолшуудай суглаан, комитедэй заседани дээрэ хэлсэгдэнэгүй.

Комсомолой хүдэлмэрилэгшэдые, нэн түрүүндэ комсомольско организацинуудай секретарьнарые шэлэн олоҗо, зүбөөр хубаарилан табиха, хүмүүжүүлхэ талаар Баргажанай, Сэлэнгын, Улаан-Үдын, Хурамхаанай аймагай комсомолой организацинууд ехэ оролдолго гарганагүй. Тэдэнэй дунда залуу коммунистнууд үсөөн, олонхиниинь юрэнхы эрдэм бэлэдхэлээр һула. Энээн дээрэһээ боложо, тэдэниие удаан болгонгүй һэлгэхэ ябадал үзэгдэнэ.

Тоосоото һунгалтын суглаанууд боложо байха үедэ энэ дутагдал усадхаха талаар зарим тэды хэмжээнүүд абтаа, комсомолой организацинуудай хүтэлбэридэ олон залуу коммунистнууд, эдэбхитэй комсомолшууд дэбжүүлэгдэн һунгагдаа.

Зорилго юуб гэбэл, эдэ нүхэдэй һуралсал түрүүшын үдэрһөө зүбөөр эмхидхэгдэжэ, эдэбхи үүсхэлынь саг үргэлжэ дэмжэжэ, ажал хүдэлмэридэнь али болохоор туһалжа байха хэрэгтэй.

Тоосоото һунгалтын суглаанууд дээрэ гараһан шүүмжэлэлнүүдые, комсомолнуудай оруулһан һанамжа, дурадхалнуудые комсомолой бюро болон комитедүүд бүридхэн согсолжо, элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха, үнэтэ дурадхал һанамжануудыень бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые ойрын сагта хараалха ёһотой.

Республикын комсомолой организацинуудаар боложо үнгэрһэн тоосоото һунгалтын суглаанууд комсомолшуудай эдэбхи үүсхэлэй хүгжэһые, КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гай һаяхан болоһон ноябриин Пленумэй һайшааһан, СССР-эй Верховно Советэй III сессиин баталан абаһан СССР-эй арадай ажахые 1971-1975 онуудта хүгжөөхэ гүрэнэй табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ үшөө ехэ амжалта түйлахаар бэеэ зэһэнхэй байһые элитээр гэршэлбэ.

Тоосоото һунгалтын суглаанууд областной комсомольско организациин хүдэлмэри улам саашадань бүхы дээрэнь һайжаруулха хэрэгтэ шухала шата боложо үгэнэ.

В. ПОДЛЕСНОВ,
ВЛКСМ-эй обкомой секретарь.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ОРДЕНТО МАЛШАН

Зэдэ голой эхин. Дүрбэн зүг тээшэ харахада үндэр гэгшын хада ууланууд, ой модон. Зарим газартань малшадай унажа ябаһан моринοй дүрөөдэ хүрэмэ үндэр ногоон байха. Үндэр хадануудай шэлэ дээрэһээ эхиеэ абаһан тунгалаг һайхан уһатай гол горхонууд шаяжа урдаха. Одоошье даа адууһа малай атарлан бэлшэхэдэ таатай зохид нютаг юм. Тиимэл хадань энэ нютагые «мяханай фабрика» гээд нэрлэдэг болонхой.

«Мяханай фабрика». Дэмы хэлэгдэһэн үгэнүүд бэшэ гэжэ тэмдэглэмээр. Ушарынь юуб гэхэдэ, эгээл энэ нютагта Захааминай аймагай Далахайн совхозой хэдэн һүрэг үхэрнүүд зунай тунга бэлшээридэ гаргагдадаг юм. Зунай дулаан сагай зуу гаран үдэрэй туршада тэрэ хэдэн һүрэг малай толгой бүриинь шэгнүүр үдэртөө мянгаад граммаар нэмээгдэнэ ха юм. Нэгэ зундаа. жэшээлэн хэлэбэл, 500 толгой эбэртэ мал энэ нютагта бэлшээгдэһэн байбал, хамтадаа 450—500 центнер мяхан абтаһан болоно Үнэн дээрээ үшөө олон үхэр эндэхи бэлшээридэ адуулагдадаг. Тиихэтэ нэгэ һүрэг адуун байха. Зүб лэ даа, «мяханай фабрика» гэжэ нэрлэмээршье ха юм.

«Мяханай фабрика» гэжэ нэрлэгдэһэн энэ нютагта совхозой суута малшадай нэгэн Цыремжит Аюшеевна Балмаевагай гүүртын мал үнгэрһэн зундаа зуһаһан юм. Энэ нүхэрнай эдир багаһаа эхилээд, ажытайгаа хамтын үхэрнүүдые харууһалжа, дүршэл ехэтэй болоһон хүн. Тэрэ өөрынгөө нүхэр Бадма-Даша Шагдурович Тубановтай хамта хори гаран жэлэй хугасаада малшанаар хүдэлнэ. Тэрэ хоёрой хэнииеншье хараа һаа, ажалша бэрхэ хүнүүд гэжэ гансата ойлгохоор. Хоюуландаа хүрин улаан шарайтай, шамбай шираг бэетэй, ямаршье бэрхэшээлһээ айха, сухарихаяа болиһон хүнүүд.

Хори гаран жэл. һанаад үзэхэдэ, тиимэшье ехэ үе саг бэшэ хэбэртэй. Үнэн дээрээ тиимэ бэшэ даа. Жэлэй дүрбэн сагта—үбэлэй янгинама хүйтэндэшье, хабарай хажар һалхиндашье, зунай аяма халуун, «һуулгаар ороһон бороотой» үдэрнүүдтэшье —үнөөхи үхэрнүүдээ дахаад, үдэр бүри ябажал байхаш. Ган гасуур боложо, үбһэ тэжээлэй багаар абтаһан жэл дайралдаха. Хабартаа үргэдэгүүдые һүүлһээнь үргэжэ бодхооһон сагшье байха. Хэды иимэ сагай дайралдаа, тохёолдоогүйе олохобши? Эгээл эндэ ажы ябын һургаал, ажалаар олдоһон дүршэл айхабтар ехэ туһатай бшуу. Далахайн совхозой эдэ хоёр малшад иимэ һургаалшье абаһан, дүршэлтэйшье болоһон хүнүүд.

Дүрбэн жэл үнгэрбэ гээшэ ха. Зундаа хура бороо багатай байжа, энэ ажахын хүдэлмэрилэгшэд үбһэ багаар хуряаһан байгаа. Гэбэшье хада уулаар хагдан яһала бии бэлэй. Гай тохёолдоходоо бүри октябрь һарада һая наашадаа ороогүй ехэ саһан орошобо. Үзэгдөө, дуулдаагүй хүйтэн үбэл болоо. Тиихэдэ энэ үбэлжэлгэ малшадай шадабаряин ёһотойл шалгалта болоһон байгаа.

Тэрэ үбэлжэлгын үедэ Цыремжит Бадмаевагай хүтэлбэрилдэг гүүртын малшад Харганта гэжэ нютагта үбэлжэһэн юм. Тэрэ үбэлжэлгын бэрхэшээлнүүдые һанаандаа оруулан, нүхэр Бадмаева иигэжэ хөөрэнэ:

— Шангашаг лэ байгаа һэн даа. Үглөөгүүр үхэрнүүдтэ «нэгэ адха» үбһэ үгэжэ, амыень дулаасуулаад, бэлшээридэ гаргахаш. Хүйтэн гээшэнь—зарим үхэрнүүд шэшэрэлдэжэ байха. Бэлшээриингээ газарые 4—5 хоноод лэ һэлгэдэг байгаабди. Үхэрэй гэшхэһэн саһанай соорхойнууд соогуур ёдойлдожо харагдаһан хагда үхэрнүүд саһатайнь эдижэрхихэ. Юрэдөөл гайхалтай һэн. Үбэлжэлгын үедэ оройдоол нэгэ үнеэмнай хадаһаа халижа, хүлөө хухалаад, «буруу болошоо» һэн. Бэшэниинь һүүлһээнь үргүүлэнгүй хүхэ ногоон дээрээ гарашаһан юм.

Цыремжит Бадмаева Бадма-Даша Тубанов хоёр һүүлэй хэдэн жэл соо эрхим һайнаар ажаллажа, горитойхон амжалта түйлана. Хэлэһэнээ гэршэлхын тулада хэдэн тоо, баримтануудые дурдамаар. 1968—1971 онуудта тэдэнэй гүүртэһээ нэгэшье үхэр гарзада ороогүй. Үхэрнүүдынь тобир тарганаар ондо орожо, зунай үедэ шэгнүүрээ ехээр нэмэдэг. 1970 оной зунай бэлшээриин үдэр бүри үхэрэйнь шэгнүүр 876 граммаар дээшэлһэн. Энэ зундаа үшөө һайн зүнгөө суудхэдээ 970 грамм. Тиихэдэ үнеэн бүриһөөнь шахуу тугал абтажа, томонууд болгогдоо. Иимэ үрэ дүн түйлаһанайнгаа түлөө совхозой дирекци болон парткомой зүгһөө мүнгэн шан хүртэһэн байна.

Эндэхи совхозой тугалнуудай эхэтэйгээ сугтаа бэлшээдэг һүүлэй үени дуратай сагтаа садатараа эдидэг болонхой. Энээн тушаа Цыремжит Аюшеевна иигэжэ хэлэнэ:

— Ондоол байна даа. Тугалнуудай түргөөр томо болохо гээшэнь. Ажалнайшье аргагүй хүнгэрөө.

Далахайн совхозой суута малшадай нэгэн Цыремжит Аюшеевна Бадмаевагай жэшээтэ ажал гүрэн түрын зүгһөө үндэрөөр сэгнэгдээ. Наймадахи табан жэлэй туршада оролдосотойгоор ажаллажа, һайн үрэ дүн туйлаһанайнгаа түлөө тэрэ Ажалай Улаан Тугай орденоор һаяхан шагнагдаһан байна. Тиихэдэ тэрэ дэлэлэй грамота, үнэтэ бэлэгүүдтэ нэгэнтэ бэшэ хүртэһөө юм.

— Бадма-Дашатанда найдамаар даа. Хэхэ юумэеэ мэдэхэ болоһон бэрхэ малшад юм,—гэжэ совхозой главна зоотехник Виктор Чойжинимаевич Самбуев һаяхан омогорхоһоор хөөрөө һэн.

Б. ВАНЧИКОВ.

ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭБЭ

«Сибиряк» колхозой малшад гүрэндэ һайн шанартай тарган мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэһэнээ мэдүүлбэ. һаянай мэдээгээр эндэхи малшад гүрэндэ 4127 центнер мяха худалдажа, хараалһан түсэбһөө гадуур 85 центнер ехые тушааба.

Мүнөө үедэ ажахыда 221 хашарагууд уянда байлгагдажа шахагдажа байнхай. Үхэршэд В. Попов, А. Пефедьев, Черняков гэгшэд хаража байһан мал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые 350 килограммда хүргэхэ зорилготой. Малшад шахамалнуудаа 1972 оной январиин эхеэр гүрэндэ тушааха юм. Дүй дүршэл ехэтэй малшадай үгэдөө хүрэхэнь дамжаггүй.

Л. ШАРГАТХАНОВ.
Түнхэнэй аймаг.

Улаан-Үдын аймагай «Дружба» колхозой ахалагша гахайшад Анна Ивановна Малых, Евгения Филипповна Изманграева гэгшэд өөһэдынгөө туһалагшадтай хамта туд бүридөө 50-50 эхэ гахайнуудые харууһалдаг юм. Энэ жэлдэ тэдэнэр гахай бүхэнһөө 15,1 поршоонхо абажа, жэлэйнгээ түсэбые үлүүлэн дүүргэһэн байна. Тэдэнэй харууһалдаг гахай, поршоонхонуудшье тобир сулануд байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. И. Малых, Е. Ф. Изманграева.
З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

Максим Николаев 1970 ондо сэрэгэй албанһаа бусажа ерэһээр лэ Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводто хүдэлхөөр ороо һэн. Һүбэлгэн ухаатай, ажалша бэрхэ Максим богонихон болзор соо судна - хабсаралгын мэргэжэл шудалаа.

Тэрэ ажалдаа хододоо харюусалга ехэтэйгээр хандадаг. Халаанайнгаа даабари 20-25 процентээр үлүүлэн дүүргэһэн лэ байдаг.

Мүнөө Максим Николаев 1972 оной түсэбөөр ажаллана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Николаев ажал дээрээ.
Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Улаан-Үдын авиационно заводой штамповочно цехэй коллектив ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлнэ. Эдэнэр социалис мүрысөөндэ бүхы завод соогоо эрхимлэжэ, дамжуулгын Улаан туг алдангүй абажа ябана. Мастер Ю. В. Жарниковай даадаг участогай хүдэлмэришэд халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ, бүхы продукцияа эрхим шанартайгаар техническэ хиналтын таһагта тушаана. Иимэ ажалша түрүү хүдэлмэришэд энэ цех соо олон. Халаанай мастер Ю. В. Жарников хүдэлмэришэдөө ходо магтажа байдаг.

— Эгээл эрхимээр хэн хүдэлнэ хаб?—гэһэн асуудалда мастер Ю. В. Жарников:

— Булта һайнаар хүдэлнэ,—гэжэ харюусадаг. Үнэхөөрөө тэрэнэй участогта халаанайнгаа даабари дүүргэдэггүй хүн үгы. Т. Максимова, Н. Чжан, электро-гагнууршан В. Кабулов гэгшэд халаанайнгаа даабари ходоодоо 15—20 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, бусадай дундаһаа шалгарна. Эдэнэр бүхы продукцияа эрхим шанартайгаар бүтээжэ, олоной магтаалда хүртэнэ.

Оньһон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадаһан хүдэлмэришэд һайн шанартай продукци ехээр бүтээн гаргажа шадаһан лэ байдаг шуу. Мастер Ю. В. Жарниковай даадаг участогай коллектив продукци бүтээн гаргаха шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабари ноябриин 26-да амжалтатайгаар дүүргэбэ. Энэ түрүү коллектив мүнөө 1972 оной түсэбөөр ажаллажа байна.

А. ШАРИПОВ.

АЯНШАЛГЫН ҺҮҮЛЭЭР...

ХУРАМХААН. Залуу һаалишан Нина Ивановна Копьевае танихагүй хүн нютагтань юрэдөөл үгы ха. Намар энэ нүхэрнай хараалһан даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ, «Буряадай комсомолец» гэһэн поездоор Ленинэй ажаһууһан нангин газарнуудаар аяншалха түлөөһэгүй путёвкоор шагнагдаһан юм.

Мүнөө Нина Ивановна Мухар-Шэбэрэй аймагай «Забайкалец» совхозой һаалишадай үүсхэлые дэмжэжэ, үбэлэй 6 һарын туршада үшөө ехэ һү һаахаар оролдожо байнхай.

В. ВИНОГРАДОВ.

ҮНИНЭЙ КОММУНИСТЫН ҮГЭ

ЗЭДЭ. Дэрэстэй һууринай зуун урдахи һаалиин гүүртэдэ гол түлэб комсомол-залуушуул ажалладаг юм. Энээниие үнинэй һаалишан, КПСС-эй гэшүүн Долгор Цыреновна Цыренова хүтэлбэрилжэ, һаалишан басагадта зүбшэл заабари үгэжэ, шадал зэргээрээ туһалжа байдаг заншалтай. Тиимэһээнь тус гүүртын һаалишад һү һааха, гүрэндэ шаахa һара, квартал бүхэнэй гөө даабариие жэншэдгүй бүлүүлдэг байна.

— Гүүртымнай һаалишад республика доторoo үүсхэл гаргаһан Мухар-Шэбэрэй аймагай «Забайкалец» совхозой малшадай гаргаһан уряае һайшаан дэмжэжэ, абаһан уялгаяа сум дүүргэхээр ажаллана. Ерээдүйнэй халаан—залуу һаалишадай үргэлжэ хүрэхэ байһандань лаб этигэхээр. Юуб гэхэдэ, эдэнэр ямаршье бэрхэшээлһээ тунхарахагүй шударгышуул юм, — гэжэ үнинэй коммунистка Долгор Цыреновна магтан хэлэжэ байгаа һэн.

Б. ДАМБАЕВ.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

КПСС-эй XXIV СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛЭЕ!

ШЭНЭ ГЭЖЭ ШЭЛЭҺЭЭР...

Севооборотые гүйсэд ашагладаг боложо, гансал эрхим шанартай сортын үрэһөөр таридаг болохо гээшэ ,шэнэ табан жэлэй шухала зорилгонуудай нэгэн юм.
(КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдһээ).

Үнэхөөрөөшье хүдөө ажахын эрдэмтэдэй туршалгануудһаа, республикымнай зарим түрүү ажахынуудай дүй дүршэлһөө абажа харахада севооборот гээшэ орооһо тарянай тогтууритай баян ургаса ургуулгын гол үндэһэ һууринь болоно гэжэ тэмдэглэлтэй. Юуб гэхэдэ, зарим колхоз, совхозууд агротехническэ заабаринуудыень хазагайруулангүй тариаландаа севооборудуудые ургэнөөр нэбтэрүүлһэнэйнгээ ашаар жэл бүри горитойхон амжалта түйладаг байха юм. Эгээл тиимэһээ һүүлэй жэлнүүдтэ тарияландаа севооборудуудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдажа, нилээд ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдаһан байна. Тиихэдэ элдэб янзын севооборудууд зохёогдожо, газарай үрэжэл шэнжэлэлгэдэ нилээд олон агрономууд, газар эсхэмжэлэгшэд хабаадуулагдаһан юм. Иигэжэ севооборудууд али бүхы талаһаа шэнжэлэн тодорхойлогдоһоной һүүлээр ажахынуудта нэбтэрүүлэгдэжэ эхилээ һэн. Эгээл энэ үеэр гэхэ гү, али 1958 ондо Хурамхаанай аймагай Аргатын совхоздо анха түрүүшынхиеэ севооборот нэбтэрүүлэгдэжэ эхилээ бэлэй. Анхандаа эндэхи таряашад газар тариалангаа (тус бүридэнь 700 гектар) хэдэн хуби болгоһон юм. Харин 1962 ондо энэ гуримаа бага зэргэ хубилгажа, 400—430 гектараар хэды бүлэг болгон хубаарилаа. Хойто жэлынь совхоз тариаландаа бүри олон политой севооборудуудые нэбтэрүүлхээр шиидэжэ, урдахи гуримаа дахин хубилгаһан байна. Тиихэдээ поли бүхэнөө 200—210 гектараар таһалжа, хэдэн хуби болгоһон намтартай.

Тариаландаа шэнэ арга хэрэглэжэ эхилһэн тус ажахын механизаторнууд хубааарилһан полинуудаа ханааб татадаг анзаһаар хахалһан байна. Тиигэжэ гол түлэб гурба-дүрбэн полиин севооборот яажа хэрэглэхэ арга тодорхойлогдон зохёогдоо бэлэй. Харин зарим газарта таба-зургааншье полиин севооборудууд нэбтэрүүлэгдэжэ эхилээ һэн. Удаань 1967 ондо севооборот гүйсэд хэрэглэгдэжэ, хоёрдохи ээлжээндээ орообошье дүүргэгдээгүй, газар элдүүрилгын шэнэ арга—һужаагтуулан тарилга хэжэ эхилээ һэн. Иигэжэ хэдэн жэлдэ оролдожо бүтээһэн ажалаа хоёрхон жэлэй туршада үндэһөөрнь үгы хэһэн байна.

Юундэ шэнэ арга хэрэглэхэ болоо юм? Нэгэдэхеэр, һүүлэй жэлнүүдтэ гол түлэб орооһо таряа таридаг Хүнтэйн тариалангай хүрьһэн шанга һалхинда үлеэлгэжэ, ехээр нуража захалһан байгаа. Үрэжэл һайнтай газарайнь хүрьһэн хараа байса элһээр хушагдажа, тариалангайнь ургаса жэл бүри доошолжо эхилһэн юм.

Гэхэтэй хамта Хүнтэйн тариалангай газарые һалхинда үлеэлгэжэ нуралгаһаа зайсуулха тухай асуудал аяар 1963 онһоо гаража эхилһэншье һаа, мүнөө хүрэтэр зохихо хэмжээн юундэшьеб абтадаггүй байһаар. Заримдаа ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд модо тарихааршье хэлсэһэн, газар элдүүрилхэ шэнэ машина, техникэ худалдажа абахааршье шиидэһэн байха. Һүүлэй һүүлдэ тариалангайнгаа газарые һалхинда нуралгаһаа хамгаалхын тула һужаагтуулан тарилга хэхэ канадска шэнэ арга хэрэглэжэ эхилээ бэлэй. Тиигэжэ эхин түрүүлэн энэ арга нэбтэрүүлхэдээ севооборотдо хубаарилагдаһан 1—2 полинуудаа һужаагтуулан хахалаа һэн. Уридшалан хаража, тааруулжа үзэншьегүй шэнэ арга хэрэглэхэдээ һаял «байрадаа орожо» байһан севооборотоо эбдэжэрхёо бшуу.

Гадна олохон ажахынууд горох, кукурузынгаа газарые горитойхоноор хорооһон байна. Һужаагтуулан хахалагдаһан полиёо хойто жэлынь бүхыдэнь хүрьһыень урбуулан хахалжа, паар—шэниисэ гэһэн аргаар тарилга хэдэг байгаа гэхэ гү, али урдандаа юрын таряашанай хэдэг ажалые дабтажа захалһан юм.

Жэшээлбэл, Хурамхаанай аймагай Һахалиин совхоз гурбан янзын севооборот хэрэглэжэ эхилһэн бэлэй. Нэгэдэхинь гурбан полиин—паар—шэниисэ—гэршүүхэ, хоёрдохинь табан полиин—паар—шэниисэ—горох — шэниисэ — шэниисэ—обёос таригдадаг байһан. Харин мүнөө гурбан политой севооборот хэрэглэгдэдэг тариялангаа һужаагтуулан хахалжа, горох шэниисэ хоёрые тарина. Харин үлдэгшэ хахалагдаһан паар, гэршүүхэ гү, али шэниисэ таридаг газараа хоёрхон поли болгожорхёо.

Тиихэдэ нүгөөдэ табан политой севооборот хэрэглэгдэдэг тариялангайнгаа хубаарилагдаһан хоёр бүлэг газар һужаагтуулан хахалаад нэгэндэнь гэршүүхэ, хоёрдохидонь шэниисэ тариһан байна. Үлдэгшыень юрын анзаһаар бүхы хүрьһыень урбуулан хахалжархёо юм. Иигэжэ урданһаа хэрэглэжэ эхилһэн севооборотдынь эбдэгдэжэ, мүр сараашье үлөөгүй.

Газарайнгаа хүрьһэнэй шанга һалхинда үлеэлгэжэ, нуралгатай тэмсэхэ гээшэ яһала зүбшье ааб даа. Теэд энэ аймагай алишье ажахыда энэ талаар нэгэ шэглэлтэй хүдэлмэри ябуулагданагүй, абаһаар хэхэ ажалыншье тодорхойлогдоогүй байһаар.

Мүнөө үедэ республикымнай зарим ажахынууд газарай һалхинда үлеэлгэжэ нуралгые зайсуулха академик Бараевай зохёожо гаргаһан, мүн дээрэ дурсагдагша канадска аргануудые үргэнөөр хэрэглэгдэг болонхой. Тиин Хурамхаанай болон Баргажанай аймагай колхоз, совхозуудта энэ түрүү арга хэрэглэгдэбэшье, газарай һалхинда үлеэлгэжэ нуралгада юу хэхэ, ямар тиимэ агротехникэ хэрэглэхэ ба ямар машина, техникээр хангаха тухай гол шухала асуудалынь шиидхэгдэдэггүй гэхэ гү, али мартагдашаһан байгаа бшуу.

Хоёрдохёор, ажахынууд газарай һалхинда үлеэлгэжэ нуралгатай тэмсэхэдээ эдэ аргануудые нэгэ доронь гү, али һубарюулан хэрэглэбэлнь ашагтай байха һэн гэжэ һанагдана. Эгээл тиимэһээ дурсагдагша колхоз, совхозуудай газарай һалхинһаа нуралгатай тэмсэхэ хүдэлмэреэ нэгэ шэглэлтэйгээр ябуулаагүйһөөнь боложо, Хүнтэйн үрэжэлтэй баян тарияланһынь жэл ошохо бүри элһэндэ дарагдажа байна бшуу.

Газар элдүүрилхэ шэнэ технологи ажалдаа нэбтэрүүлхэдээ ажахынуудай агрономууд, инженернүүд, таряашад хүрьһэнэйнгөө бүридэл хараадаа абажа, газарай һалхинһаа нуралгатай тэмсэхэ хүдэлмэреэ холын хараатайгаар зохёожо эхилхэ зэргэтэй гэхэ гү, али хамтынгаа оролдолго, хүсөөр нэбтэрүүлхэ байна.

Һужаагтуулан элдүүрилхэ арга нэбтэрүүлхэһээ урид ажахынууд тариялангайнгаа газарые һайса шэнжэлэн бүридхэхэ болоно. Хүрьһэ элдүүрилхэ энэ шэнэ технологи хэрэглэхэдээ дурсагдагша аймагуудай колхоз, совхозууд урдандаа эхилһэн севооборудуудаа эбдэнгүй ашаглаха зэргэтэй. Хэрбээ эдэ аргануудые энэл хэбээрнь үргэлжэлүүлжэ байбал, саашадаа Хүнтэйн тарияланда нэгэшье туһа хүргэнгүй, харин заһаршагүй алдуу гаргажа, горитойхон хохидол ушаруулжа магадгүй.

Урдандаа тус аймагуудай ажахынууд севооборот нэбтэрүүлхэдээ орооһо тарянайнгаа ургасые горитойхоноор дээшэлүүлһэн байна. Эндэ бүхыдөө 54030 гектарта 68 севооборот хэрэглэгдэһэн юм. Тиихэдээ эндэхи таряашад шэниисэһээ гадна, горох, кукуруза таридаг, мүн минеральна болон наг шэбхэ ехээр гаргажа, бог үбһэ усадхаха гирбицидүүдые севооборудуудайнгаа полинууд дээрэ ээлжээлэн хэрэглэхэдэнь һайн бэлэй.

1968 ондо шэнэ түрүү арга үргэнөөр нэбтэрүүлһэн Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Доодо Хүнтэйн механизаторнууд 3735 гектар тариялангай гектар бүриһөө 13,8 центнер орооһо хуряажа амжаһан юм. Тиихэдэ тус ажахын Р. Будаевай хүтэлбэрилдэг 2-дохи бригадын таряашад бүхы 2731 гектар тариаланай гектар бүриһөө 15,4 центнер шэниисэ абаһан байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэхи ажахынууд... тагуудаар ган гасуур болоод тариялангайнь газар үнэһэн болоод хатаа. Энээнтэй хамта газарай һалхин ходо буужа, газарай хүрьһэ нилээд эбдэһэн байна.

Иигэжэ жэл бүхэндэ тариялангайнгаа газарай үлеэлгэжэ нуралгаа дажа байхада дурсагдагша ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд газарай һалхинда үлеэлгэжэ гэжэ нуралгатай эрид тэмсэхэ хэлсэбэшье, энэ талаар шэнэ техникэ, машина хэрэглэхэ тухай һанамжалаагүй. Мүнөө эдэ ажахынуудта урдань хэрэглэгдэжэ байһан машина, техникэ шаржа хэрэглэмжэһээ гаргагдаа байна.

Тиимэһээ ган гасууртай газарай һалхинһаа нуралгатай тэмсэхын тула нэн түрүүлэн севооборудоо һайнаар эрхилжэ, шэнэ машина, техникэ олоор абажа хэрэглэхэ зэргэтэй. Һужаагтуулан тарилга хэхэ аргаар газар элдүүрилгые Хүнтэйн тарияланда ябуулха хэрэглэмээр. Гэбэшье энээниие нэбтэрүүлхэдээ хүрьһэнэй газарые хамгаалха севооборудуудые шалан түсэблэжэ зохёохо хэрэгтэй. Тиигэбэл үрэжэлтэй баян тариялангайнгаа газарые дахин һэргээжэ, орооһо тарянай тогтууритай баян ургаса хуряахань һамнай дамжаггүй.

Б. ГОМБОЕВ,
Буряадай АССР-эй габьяата агроном, аспирант.

ЕХЭ БАГАГҮЙ УНШАДАГ hЭМДИ

Гушадай хошуунай Шэбэртэ нютагта (мүнөө Бэшүүрэй аймаг) минии бага балшар ябахада hургуули байгаагүй юм. Нютагай үбгэд Гумпыл баабай, Мухадай абгай гэгшэд ном заадаг байгаа. Аяар hүүлдэ. 1922 ондо Шэбэртэ нютагтамнай Авай Цэрэнэй гэртэ hургуули нээгдэжэ, ород ба монгол хэлэ заадаг багшанарта бидэ hурадаг болоо hэмди. Харин 1925 ондо манай багшын ондоо ажалда ороhон шалтагhаа боложо, комсомолой ячейкын дурадхалаар намайе монгол хэлэ зааха багшаар томилоо бэлэй. Тэрээл энэ үедэ «Буряад-Монголой үнэн» газетые олоороо уншадаг байгаа. Буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэhэн номуудай тон хомор дээрэhээ «Буряад-Монголой үнэн» газетэеэ ехэ багагүй уншадаг hэмди. Статьянуудыешье удангүй бэшэдэг болооб. Тэрэ гэhээр буряад газетэеэ мүнөө болотор уншадагби.

«Буряад үнэн» газетэ 50 жэлэй хугасаа соо республикын ажахын, соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ аргагүй ехэ үүргэ дүүргэhэн гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Түрэл хэлэн дээрэ гарадаг газетэеэ захижа, уншажа байхыетнай залуушуулда илангаяа хүсэнэб.

Ц. МУНКОЕВА,
пенсионерка.

Иигэжэ бэшэдэг байгаа

«Буряад-Монголой үнэнэй» 1923—1924 ондо гараhан хоёр номер хаража үзэел даа. «Зүблэлэй засаг ба буряад-монголшууд» гэhэн түрүү бэшэгтэй номерто Дашидимид гэжэ эхэнэрэй Буряад ороной бүхы эхэнэрнүүдтэ хандаhан бэшэг толилогдоhон байна. Тэрэнь «Үхид, эхэнэр эрхэеэ эдлээе! Эрдэмдэ болбосороё!» гэжэ гаршаглагданхай. Тэрэ статья доторо бидэнии урдань юундэ эрдэмдэ hургадаггүй байгааб гэhэн асуудалда харюу үгтэнэ. Нэгэдэхеэр, хаанта засагай үедэ албан тушаалда ганса эрэшүүл ябаха ёhотой байгаа. Тиимэhээ эрэ хүн hургуули үзэхэ эрхэтэй байhан юм. Эхэнэр хүн эсэгын нэрэ нэрлүүлжэ ябахагүй, гэр байрадаа hуухагүй, харин хадамда ошоно. Тиимэ зониие гэгээрүүлхэ хэрэггүй гэдэг байhан. Эхэнэр хүн хүнэй барлаг болохо ёhотой. Эхэнэр хүн эрдэмтэй болоо haa, өөрөө мэдэлтэй болохо, нүхэр болохо хүниие hунгаха, ажал хэжэ үгэхэгүй гэжэ hанадаг байгаа гээд саашань Дашидимид бэшэнэ.

Хуушан мунхаг байдалаа хаман хаяжа, шэнэ байдалда түргэн ябаадагты гэhэн уряагаар хандалгань дүүрэнэ.

Мүн «Буряад-Монголой үнэнэй» 1924 оной январиин 14-нэй номерто «Хубарагууд юундэ бодхуултааб?» гэhэн статья соо Анаагай дасангhаа 5 хубараг бодхуултажа, Доодо-Анаагай (Хориин аймагай) эхин шатын hургуулида, Агын дасангай 15 хубараг Агын hургуулида ерэжэ оробо гээд мэдээсэгдэнэ. Зүгөөр hургуулиин байрын бага дээрэhээ бүгэдыень абажа шадабагүй гэжэ хэлэгдэнэ.

Буряад орондомнай 20 мянга шахуу ламанар тоологдоно гэжэ заагдана. Индидэ буддын шажанай haял дэлгэржэ байха үедэ мянган хүндэ нэгэ лама хүртэгшэ hэн гэнэ. Манай Буряад нютагта ламанар дан олошоржо, хоолойгоо тэжээхэнь бэрхэтэй болоо. Тиимэhээ тэдэнэр арад зониие мэхэлжэ, мүнгэ зөөри суглуулна гээд газетэ эрид шууд шүүмжэлнэ.

Дасангhаа бодоhон хубарагуудые бусаахагүй, шэнэ hургуули нээхэ, тэдэниие эрдэм гэгээрэлдэ hургаха ёhотой гэжэ газетэ заана.

О. ЦЫБИКОВ.

Ажалшадай бэшэгүүдhээ

ЗАХААМИНАЙ НЭГЭ КОЛХОЗДО

...ЛЫН АЯНШАЛГАhАА БУСАБА

Манай колхозой түрүү хонишон Корнил Антонович Манжихаев, эрхим механизатор Санжай ...маевич Тогошеев автомашинын үнинэй жолоошон Цыбекжап ...маевич Гомбоев гэгшэд Буряад оронойнгоо ажалай түрүүшүүлтэй хамта «Байгал» гэжэ туристическа поездоор агуу багша В. И. Ленинэй ажаhуухан, ажал ябуулhан түүхэтэ газарнуудаар аяншалаад ерэбэ.

Эдэнэр 24 хоногой туршада аяншалхадаа Куйбышев, Ульяновск, Казань, Смоленск, Ригэ, Псков, Ленинград, Новосибирск; Красноярск хотонуудай түүхэтэ газарнуудые үзэhэн. гоё hайхан үзэсхэлэнгүүдтэйнь танилсаа.

Мүнөө манай эдэ түрүүшүүл харалтынгаа үе сагые эрхим ажалаар үнгэргөөд, ажал хүдэлмэридөө оробод. Эдэнэр хадаа түрүүшүүлэй табан жэлэй түрүүшын жэлдэ эрхим зэргээр ажаллажа, абаhан уялга, даабаря жэшээтэ ажалаар бэелүүлэп, бусад нүхэдтөө ульгэр жэшээ харуулhан юм. Тиимэл хадань аяншалгада ябахадань түлөөhэгүй путёвкоор колхозой правлени тэдэниие шагнаhан байна.

БАРИЛГАШАДАЙ АШААР

Манай колхозой барилгашад Цырен Мудаев, Иннокентий Балмаев, Георгий Ардаев, Доржи Эрхеев гэгшэд ниитынгээ малда дулаан байра түхеэрхэ хэрэгтэ оролдосотойгоор ажаллабад. Эдэнэр энэ намарай хаhада Хойто Хүнды гэжэ газарта 600 эхэ хонидой дулаан байра барижа, хонишон Цыбик Очирович Ардаевай даадаг отарынхидта бэлэглэбэ. Мүн Эмэгэшэг гэжэ газарта 200 толгой hубай малай байха дулаан дал түхеэрэгдээ. Энээнииень малшан Иван Гурьянович Карнаков тушаажа абаба. Эдэ шэнэ барилгануудые саг болзор соонь дүүргэхэ хэрэгтэ барилгашадай бригадир Владимир Дымбрылович Цыреновэй оролдолго ехэ.

Гадна колхозой барилгашадай хэhэн, бүтээhэн ондоошье ажал тон олон байха. Малшадай байра заhаха, дулаалха, hэльбэхэ хадахаhаа эхилээд, али болохо дутагдалыень дахинаа үзэжэ заhабарилха ажал барагдаха бэшэ. Тиигэжэ барилгашаднай малшадаа баясуулжа байдаг юм.

Ц. НАЙДАНОВ,
Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.

ОРХИЖО БОЛОХОГҮЙ

«Буряад үнэн» газетын ноябриин 20-ой номерто толилогдоhон ...амшуугай «Дэмы табиhанай ...олон» гэжэ гаршагтай статья уншаад, тэрэ болоhон ушарые бодожо үзөөб. Самажаб Радн...ае сохижо гэмтээhэн ябадалые шоо үзэжэ, шобто харан ...үрхэмээр байна. Тэрэ басаган ...ор муу бэетэй боложо, hургуу...аа ябанагүй. Саашадаа юун ...лонь мэдэгдэнэгүй. Магад наhааршье эрэмдэг үлэхэдөө болоо.

Минии hанахада, нэн түрүүн hургуулиин багшанарай коллектив, тэдэниие даahан hургуулиин директор байhан В. Б. Хышиктуевэй зэмэтэй. Тиимэ «ЧП» болоод байхада, тэрэ доронь багшанарай, түрэлхидэй суглаа татажа хэлсэхэ, зэмэтэйшүүлдэнь хатуу хэмжээ абаха ёhотой байгаа.

Мүн эмшэ врачай гаргаhан справкын ёhоор хуулиин хэмжээ абаагүй байhан аймагай прокурор баhал зэмэтэй гэжэ hананаб.

Дэжид Улзытуевнагай басагаяа эмшэлүүлхэ хэрэгтэ гаргашалhан хамаг гарзыень сүм Санжиевагай түрэлхидөөр түлүүлхэ ёhотой гэжэ бодоноб.

Статья соо хэлэгдэhэн олон hурагшад шангаар шүүмжэлэгдэхэ ушартай. Зэмэтэй тэрэ Валя Санжиева хуулиин хэмжээндэ хабаадуулагдаха бээз гэжэ найданам.

Буда БУЯНТУЕВ,
Хэжэнгын аймагай Худанай совхозой хүдэлмэришэн.

ЗОРГООРОО ААШАЛАГШАД

Улаан-Үдын талха татадаг комбинадhаа Баргажанай аймагай колхоз, совхозуудта малай тэжээл—комбикорм зөөдэг машинын зарим жолоошод замдаа соогоо элhэ холёод байна гэhэн мэдээн аймагай прокуратурада ороhон юм. Тэрэниинь шалгажа үзэхэдэ, зарим жолоошод тушаажа абаhан тэжээлээ замдаа хулгайлжа худалдаад, шэгнүүрыень дүүргэхэгүй гэжэ элhэ холёод байдаг байгаа гэжэ элирүүлэгдэбэ. Тиимэ элhэ холижорхиhон тэжээл эдиhэи мал гэдэhэ хоёроо гэмэлтээжэ үбшэлдэг, үхэжэ байба. Тиигэжэ тэдэ жолоошодой гаргаhан гэмтэ хэрэгынь хоротой болоhон байна.

Эндэ нэгэ жэшээ дурдая. Республикын хүдөө ажахын министерствын автобазын жолоошон Кушнарёв Григорий Тимофеевич гэгшэ 1971 оной ноябриин 5-да Бодоной совхоздо нэгэ машина комбикорм тэжээл асараа. Тэрэниинь шэгнэжэ абахада, табан центнер дутаhан юм. Удаань ноябриин 11-дэ дахин тиимэ тэжээл асархадаа, комбикормодоо элhэ холижо худхажархиhан байгаа.

— Тээрмын комбинадhаа нимэл ашаа тээжэ абаа hэм, — гэжэ тэрэ жолоошон бусадые хардаха гэжэ оролдоhон байха юм. Гэмтэ хэрэг үйлэдэhэнэйнгөө түлөө балшыса баригдаhан жолоошон Кушнарёв харюусалгада хабаадуулагдаха болобо.

Малай тэжээл зөөлгэ дээрэ энэ мэтэ хулгай хэhэн бусад жолоошодой хэрэг шалгагдажа байна.

М. СОСОВ,
прокурор.
Баргажанай аймаг.

ҮНИНЭЙ ҮНЭН ХАНИ

«Буряад үнэн» газетэеэ үдэр бүри уншадаг хүм. Үндэhэн буряад хэлэн дээрэ бэшэгдэhэн очерк, зураглал, рассказуудые уншахада, ямар зохид байдаг гээшэб! Захагүй үргэн Буряад ороноймнай хүдөө нютагуудаар завод, фабрикануудта боложо байгаа hонинуудые газетын хуудаhан дээрэhээ уншахадаа сэдьхэлдэм баяр, омогорхол түрэдэг. hүүлэй үедэ Буряад ороноймнай хүдөө ажахын промышленность хэзээ хэзээнэйхиhээ түргэнөөр хүгжэжэ байна. Шэнэ завод болон фабриканууд, hуурин тосхонууд олоор баригдана. «Буряад үнэн» газетэ эдэ бүгэдэн тухай бидэ уншагшадтаа тобшохонооршье hаань дуулгажа байдаг.

«Буряад үнэнөө» уншахадам, 1930-аад онуудай хэлхеэтэ саг элихэнээр hанагдаадхидаг. Республикын олонхи нютагуудта эгээл түрүүшын колхозуудай эмхидхэгдэжэ байhан үе. Энэ шухала хэрэгтэ hаад хэхэ hэдэлгэнүүд баяд ба ноёдой, лама бандинарай хог үлэгдэлнүүдэй зүгhөө эндэ тэндэ гаргагдадаг байhан. Тэдэ этэгээдүүдэй хорото хэрэгүүдые хайра гамгүйгөөр шүүмжэлhэн статьянууд «Буряад-Монголой үнэн» газетэдэ толилогдогшо бэлэй.

Тиихэдэ залуу комсомолец ябаа hэм. Бүлэг комсомолшуудые Захааминай аймагта эльгээгээ hэн. Тэдэнэй тоодо бишье оролсоhон байгааб. Колхозуудые эмхидхэхэ хэрэгтэнь коммунистнуудта туhалха баяд ба ноёдой харша аашануудтай эрид шууд тэмсэхэ зорилго бидэнэй урда табигдаhан юм.

— Таанад колхоздо бү ороггты! Танине большевигүүд мэхэлнэ. Ганса үнеэгээ колхоздо тушаагаад, юугээр хоолойгоо тэжээхэ юмта! — гэхэ мэтын үгэ хүүр тараадаг байhан юм. Тиимэ хорото номнолые элишэлэн шүүмжэлhэн хурса фельетонууд, статьянууд «Буряад-Монголой үнэндэ» толилогдодог hэн. Тиимэ материалнуудые Сагаан Морин, Мэлэ-Утаата, Далахай, Санага нютагуудай ажалшадта уншажа үгэхэдэмнай ехээр hонирхогшо, баяр хүргэгшэ бэлэй.

Олоной урда гаража үгэ хэлэхэдээ, «Буряад-Монголой үнэнэй» хуудаhан дээрэ толилогдоhон эгээн hонирхолтой статья уншажа, тэрээн тухай хүн бүхэнэй hанал бодолоо хэлэхыень уряалдаг hэмди. Зоной дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулдаг бидэнэртэ—комсомолшуудта тус газетэ нилээд ехэ туhа хүргэгшэ hэн. Тиимэhээ би хаанашье ябахадаа, түрэлхи хэлэн дээрэм толилогдоhон газетэ абаад ябадаг байгааб.

1934-1935 онуудай үеэр Буряад-Монголой Улаан тугта морин сэрэгэй полкдо сэрэгэй алба хэhэн хүм. Тиихэдэ подразделенинүүдэй, полкын Ленинскэ таhагуудта «Буряад-Монголой үнэн» газетэ ходо абтадаг бэлэй. Буряад сэрэгшэд сүлөө сагтаа Ленинскэ таhагта ошожо буряад газетэеэ түрүүлэн уншадаг, нютаг нютагуудта боложо байhан hони дуулладаг hэмди. Улаан-Үдэ хотодомнай паровоз-заhабарилгын, шэлэй, авиационно заводууд, мяха-консервын комбинат зэргэ шахуу баригдажа байhан юм. Эдэ ехэ барилгануудай талмай дээрэhээ hонирхолтой репортаж, зураглалнууд газетын хуудаhануудта ходо ходо толилогдодог hэн. Энэ бүгэдые уншажа hуухадаа, Буряад оронойнгоо бүри hайхан ерээдүй тухай шэбшэн, баясан ябагша бэлэйбди.

Шэнээр баригдаhан заводууд, фабрикануудые бэлэдхэл түгэс мэргэжэлтэдээр бүридүүлхэ асуудалда «Буряад-Монголой үнэн» ехэ анхарал хандуулдаг байгаа. Энээн тушаа нилээд олон статья толилогдоhон байха. «Буряадай гигант» гэлсүүлhэн паровоз-вагон заhабарилгын заводой ажал хүдэлмэри, амжалта туйлалтанууд тухай уран хурсаар бэшэгдэhэн буряад очеркнууд, зураглалнууд олоной анхарал татадаг бэлэй. Тиимэ hонирхолтой статьянуудые уншаад байхадаа, хүдэлмэришэн ангиин бүлэдэ оролсожо, хүсэтэ локомотивуудые заhабарилалсаха хүсэл эжэлүүдгүй хүрэдэг hэн.

Уданшьегүй сэрэгэй албанhаа табигдаад, саашанхи ажабайдал тухайдаа шэбшэхэ ушартай болоогдоо. Хэжэнгэ нютагтаа бусаха гү? Али..? Тиигэжэ бодомжолон байтараа, паровоз-вагон заhабарилгын заводой шэрэм шудхалгын цехэй хүдэлмэришэдэй туйлаhан амжалтанууд тухай статья hонирхон уншаа бэлэйб. Тиигээд тэндэ хүдэлдэг болохо гэжэ шиидээ hэм.

Шэрэм шудхалгын цехтэ хүдэлжэ эхилбэб. Эндэ Хэжэнгын, Баргажанай, Хориин, Яруунын аймагуудhаа олон буряад хүбүүд, басагад хүдэлдэг байба. Үсэгэлдэрэй малшад мүнөөдэрэй хүдэлмэришэн ангиин гэшүүд болонхой. Одоол омогорхохоор бэлэй даа! Цехэй булан соо олоороо сугларжа, «Буряад-Монголой үнэн» уншагша hэмди. Нютаг нютагта боложо байhан hонинуудые газетын хуудаhан дээрэhээ дуулахадаа, ямар ехээр хүхидэг, баясадаг байгаабибди. Хүдөө нютагай ажалшадай амжалтануудаар омогорхон, бүри hайнаар хүдэлхэ дуран хүрэдэг hэн.

Урдань малшан ябаhан Е. Гармаева; Н. Мельников, И. Задоев, Н. Балтахинова гэгшэд халаанайнгаа нормо хоёргурба дахин үлүүлэн дүүргэжэ, гайхамшаг амжалта туйладаг байгаа. Тэрэ үеэр ажалай баатаршуулда «Стахановец» гэhэн хүндэтэ нэрэ олгогдодог hэн шуу. Ажалай түрүүшүүлые магтан, өөрөөшье «Буряад-Монголой үнэн» газетэдээ бэшээд туршадаг байгааб. Минии нэрээр багахан мэдээсэлнүүдэй газетэдэ толилогдоходонь, цехэймнай хүдэлмэришэд ехэл hонирхожо уншадаг, ехэ статьянуудые бэшэхыемни дурадхадаг бэлэй.

Ажалаа зүбөөр эмхидхэн, эдэбхитэйгээр хүдэлжэ, социализмын hуури бүхөөр табиха хэрэгтэ «Буряад-Монголой үнэн» үйлэдбэришэдые уряалдаг, туhалдагшье байhан. Түрүү хүдэлмэришэдэй дүй дүршэл тухай статьянуудые уншахадаа, тэдэнэй hайн hайхан жэшээе халан абаха гэжэ эрмэлзэдэг hэмди.

Сагай ошохонь ямар түргэн гээшэб даа! Гушаад оной үеэр хамта хүдэлhэн нүхэдни мүнөө бултадаа пенсидэ гаранхай. Тиихэдэ эдир залуу ябаа бэлэйлди. «Буряад-Монголой үнэн» газетэмнайшье тиихэдэ арбаад жэлэй «стажтай» байhан тула, баhал залуу шэнгеэр hанагдагша бэлэй. Харин мүнөө 50 наhанайнь ойе тэмдэглэжэ байнабди. Газетэмнай багшынгаа агуу hургаал бэелүүлhээр, ашата захяа заабаринуудтань үнэн ябахаар ажалшан арадые партиин хүтэлбэри доро хүмүүжүүлэлсэдэг байгаа, хүмүүжүүлэлсэжэ үргэлжэлhөөршье.

Мүнөөнэй Буряад оронии гушаад онойхитой жэшээд үзэбэл, танихаар бэшэ болотороо хубилаа. Ажалшадай байдал hуудал улам hайжараа. Эдэ бүхы хубилалтанууд тухай «Буряад үнэн» газетымнай хуудаhанууд дээрэ тодо хурсаар бэшэhэн статьянууд гаражал байдаг.

Ажалша зонтоёо хамта хүшэр бэрхэшээлнүүдыешье зоримгойгоор дабалсан гараашь — «Буряад үнэн» газетэмнай! Мүнөө 50 жэлэйшни ойе тэмдэглэлсэжэ байхадаа, бүри hонин статьянуудаар хуудаhануудаа шэмэглэжэ, саашадаа коммунизм байгуулгын хэрэгтэнь ажалшадтаа бүри ехээр туhалалсажа байхашни лабтай.

Р. РАБДАНОВ,
Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй шэрэм шудхалгын цехэй начальнигай орлогшо.

ОНЕОГОЙ ЛЕСПРОМХОЗ «Забайкаллес» комбинадай эгээл залуу предприятинуудай нэгэн. Тус леспромхозой хүдэлмэришэд шэнээр hуурижан тогтоhон «Юбилейный» тосхондо ажаhуудаг. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Совет засагай 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, энэ тосхондо «Юбилейный» гэжэ нэрэ үгтэhэн байна. «Юбилейный» тосхондо 300 үрхэтэ айл ажаhуна.

Эндэ 60 хүнэй эдеэлхэ столово, 200 хүнэй hууритай шэнэ клуб, 600 үхибүүдэй hураха дунда hургуули, эд бараа наймаалха магазинууд нээгдэнхэй.

Онёогой леспромхозой модошод 11 hарынгаа даабари болзорhоонь урид дүүргээ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: дунда hургуулиин багша, ВЛКСМ-эй гэшүүн Валентина Загрядская; бага комплексно бригадын бригадир Гавриил Факеевич Вставский.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

ХИЛЫН Саанаhаа — РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

СССР-эй замбуулиндахи шэнэ амжалта тухай дэлхэйн хэблэл үргэнөөр бэшэнэ

Планетэнүүд хоорондын «Марс-3» гэжэ автомат станциин бууха аппарадай Марс дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууhан тухай ТАСС-ай мэдээсэл хилын саана ехэ hонирхол үүсхээ.

БУДАПЕШТ. «Марс-3» гэжэ совет автомат станциин бууха аппарадай Марсын нюруу дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууhан тухай мэдээсэлые Венгриин түбэй хэблэл «Совет ороной замбуулиндахи шэнэ амжалта», «Замбуулин соогуур ниидэлгын түүхэдэхи түрүүшын» гэhэн гаршагуудтайгаар толилбо.

ПРАГА. Замбуулиниие шэнжэлгын талаар совет эрдэм ухаанай туйлаhан шэнэ амжалтань автомат аппарадуудай туhаламжаар Наранай аймагай планетэнүүдые саашадаа шэнжэлхэ үргэн ехэ арга олгоно гэжэ «Руде право» газетэ бэшэнэ.

УЛААН-БААТАР. Планетэнүүд хоорондын «Марс-3» гэжэ совет автомат станциин ниидэлгэ, тэрэнэй бууха аппарадай планетын нюруу дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр буулга дэлхэйн космонавтикын түүхэдэ үшөө нэгэ гайхамшаг хуудаhа бэшэбэ гэжэ Улаан-Баатарай радиогой шэнжэлэл соо хэлэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК. Марсда ошохоор зориhон hүүлэй ниидэлгэнүүд «Америкын Холбоото Штадуудые адагынь табан жэлээр уридлаха арга олгобо» гэжэ «Нью-Йорк Таймс» мэдэрнэ.

ПАРИЖ. «Юманите» газетэ иигэжэ бэшэнэ: «Замбуулинай дайдые шэнжэлэн ашаглаха хэрэгтэ Советскэ Союзай дахинаа гайхамшаг илалтануудые туйлаhаниинь тушаан болоhон ябадал бэшэ. «Насьон» газетын hанамжын ёhоор, дорьбоогүй зөөлэнөөр бууhан ушар шэнжэлхы ухаанай баатаршалга болоно.

ЛОНДОН. Марс дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууhан ябадал — замбуулиниие шэнжэлхэ хэрэгтэ Советскэ Союзай туйлаhан үшөө нэгэ амжалта мүн» гэжэ «Рейтер» агентствын шэнжэлэгшэ бэшэнэ. Советскэ Союз лэ hара дээрэ, hүүлээрнь Үүрэй солбон дээрэ автомат станци хамагhаа түрүүлэн дорьбоогүйгөөр буулгаа hэм шуу гэжэ тэрэ шэнжэлэгшэ hануулна.

ТОКИО. «Асахи» гэдэг Японой газетын шэнжэлэгшын hанамжын ёhоор, Марс дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууhан ушар—хүниие эльгээнгүйгөөр, шэнэ автомат түхеэрэлгэнүүдэй туhаламжаар замбуулиниие шэнжэлхэ арга хангана. Ород үгөөр «Марсоход» гэжэ нэрлэгдэхэ, өөрөө ябадаг түхеэрэлгые Марс дээрэ абаашаха саг ойро болоо бэшэ гү гэжэ «Майнити» газетэ бэшэнэ.

(ТАСС).

Индиин түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин правительствын тусхай түлөөлэгшэ Индостанай хахад арал дээрэхи байдал тухай ООН-ой Генеральна Ассамблейн шиидхэбэриие шэнжэлхэ зуураа, иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ: фронт дээрэхи буудалдаа зогсоолгые Бангла дешэй оршон байhан ушартай холбохо шухала. Зүүн зүгтэхи болото байдалые мэдэрбэл, баруун тээшье, зүүн тээшье буудалдаа зогсоолгодо туhалха байха Бангла деш тушаашье, Баруун Пакистан тушаашье газар уhанай талаар эрилтэ Индидэ байхагүй гэжэ правительствын түлөөлэгшэ үшөө дахин мэдүүлээ.

ИНДИИН ОБОРОНЫН МИНИСТРЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин обороны министр Дж. Рам декабриин 9-дэ парламент дээрэ иигэжэ мэдүүлбэ: Индиин зэбсэгтэ хүсэнүүд Зүүн Пакистанhаа пакистан сэрэгүүдэй сухарихa хуурай газарай, далайн ба агаарай бүхы замуудые таhа сохёо. Пакистанайхидай хамгаалгын газаа талынь хилэнүүд дэлбэ сохигдоо. Пакистан сэрэгүүд яаралтайгаар сухарижа байна. Зүүн Пакистанай үргэн ехэ газар дайда Индиин сэрэгүүдээр, «Мукти Бахини» гэжэ сүлөөлэлгын армиин отрядуудаар сүлөөлэгдөө. Баруун-Хойто зүгтэхи Динаджпура, Рангпура гэжэ хоёр томо городой уналга уридшалан шиидхэгдэнхэй. Индиин арми «Мукти Бахиниин» отрядуудтай нягта харилсаа холбоотойгоор добтолго хэнэ. Тэрэнэй тула нэгэдэмэл командовани эмхидхэгдээ.

Индиин сэрэгүүд Пунч ба Акхнурай секторнүүдтэ, Джамму ба Кашмирай штадта Пакистанай армиин ехэ добтолгонуудые гэдэргэ сохёо. Индиин сэрэгүүдэй орхиhон Чхамбын сектортэ (Джамму) Пакистанай командовани ябаган сэрэгэй хоёр дивизи, бронетанкова нэгэ дивизи байлдаанда оруулаа. Энэ райондохи Индиин сэрэгүүд уридшалан бэлдэгдэhэн хамгаалгын газарнуудта сухаряа гэжэ министр хэлэнэ. Дж. Рамай мэдээсэhэнэй ёhоор, Пиджабай шэглэлдэ hүүлэй 48 часай турша соо абяа шэмээгүй байна.

Анджела Дэвисые январиин 31-дэ сүүдлэжэ эхилхэнь

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Америкын эрэлхэг зоригто коммунистка Анджела Дэвисые Калифорниин Сан-Хосе хотодо сүүдлэхэ гэбэ. Санта-Кларын графствын судья Джон Ракинелли тиигэжэ соносхоо.

Анджела Дэвис Пало-Альтын түрмэдэхи нэгэ-нэгээрээ hуудаг камерада хаагданхай. Калифорниин засагаархидай шиидхэбэреэр hаяшаг тэндэ абаашагдаhан байгаа.

А. Дэвисэй сүүд январиин 31-дэ боложо эхилхээр соносхогдоо.

Аграрна реформо хэхэ эрилтэ

ЛИМЭ. (ТАСС). «Латиин Америкын 100 миллион үлүүтэй хүдөө зоной үгытэй байдалые усадхалгын гол нэгэ зам хадаа газарай реформо хэжэ, тэрэниие элдүүрилдэг хүн зондо газарые дамжуулан үгэлгэ болоно». Аграрна реформын асуудалаар Перуда боложо байгаа Латиин Америкын оронуудай семинар дээрэ Перугай хүдөө ажахын министр Энрикэ Вальдес гэгшэ иигэжэ мэдүүлhэн байна.

ХҮСӨӨР НҮҮЛГЭНЭ

ХАНОЙ. (ТАСС). Сайгоной засагаархид хуули буса шэнэ түсэбөө бэелүүлжэ эхилбэ. Энэ түсэбэй ёhоор, ойрын гурбан жэлэй туршада Урда Вьетнамай хойто захын табан провинцинуудhаа 3 миллион шахуу таряашад ороной урда зүгэй Намбо ба Трунгбо провинцинуудта хүсөөр нүүлгэгдэхэ байна. Куангчи провинциhаа урда районууд руу хоёр мянган таряашадай бүлэнэр hаяын сагта хүсөөр нүүлгэгдээ.

Президент Помпидугай мэдүүлгэ

ПАРИЖ. (ТАСС). 1954, 1962 онуудай Женевскэ хэлсээнүүдэй хараалhан амгалан гуримда тэхэрибэл, Индохитадтахи дайнhаа гараха арга олгохол hэн гэжэ Францийн президент Жорж Помпиду мэдүүлбэ. Францида байдаг Лаосой элшэн сайдай этигэмжын грамотануудые барюулалгын ёhолол дээрэ үгэ хэлэхэдээ, президент иигэжэ мэдүүлээ: Индохитадтахи дайн дажарые сэрэгэй гуримаар шиидхэжэ шадагдахагүй гээд Франци үсэгэлдэрэйхидөөл адляар мүнөөшье этигэнэ. Женевэдэхи хоёр зүблөөн дээрэ соносхогдоhон ёhо гуримууд энэ районой арадуудай хүсэл эрмэлзэлдэ хэзээ хэзээнэйхиhээ үлүүгээр харюусана гэжэ тоолмоор байна.

Манай правительство иимэ шэглэлтэй ябуулга хэжэ үргэлжэлхэ байха гэжэ президент онсолон тэмдэглээ.

ИНДОСТАНАЙ ХАХАД АРАЛ ДЭЭРЭХИ ДАЙН БАЙЛДААН

Индиhээ дамжуулагдаhан тусхай мэдээнүүдэй ёhоор, пакистан сэрэгүүд Зүүн Пакистанай центр тээшэ сухарин, Дакха хотын райондо сугларжа эхилэнхэй.

Комилла хотые Индиин сэрэгүүдэй эзэлhэнэй hүүлээр пакистан сэрэгүүд провинциин бүхы стратегическэ шухала томо городуудые барандань шахуу орхижо гараа. Пакистан армиин хэдэн подразделенинүүд Барисал, Нарайянганджа гэдэг урда зүгэй портнууд тээшэ сухарижа байнхай гээд информационно агентствэнүүд мэдээсэнэ.

Индиин сэрэгүүд Лахор-Сиалкотын шэглэлдэ добтолжо үргэлжэлhөөр. Индиинхид эндэ Пакистанай газар дайда худар гүнзэгырэн дабшана. Бармерэй (Раджастхан) сектортэ Индиин зэбсэгтэ хүсэнүүд Пакистанай хилын 20 постые эзэлээ. Баруун фронтын бүхы линиие зубшан үсэд шанга байлдаанууд боложо үргэлжэлhөөр гэжэ Пакистанай армиин тусхай түлөөлэгшэ мэдэрэн лаблаба. Тэрэнэй хэлэhэнэй ёhоор, Пакистанай ВВС Баруун Пакистанда булюу байдалтай байна. Сиалкотын райондо Индиин сэрэгүүдэй добтолго гэдэргэ сохигдоо гэжэ тэрэл түлөөлэгшэ мэдээсэбэ. Пакистан сэрэгүүд Индиин Пенджаб штадтахи хэдэн нютагуудые эзэлhэн байна. Пакистанhаа абтаhан мэдээсэлнүүдэй ёhоор, Раджастханай сектортэ байлдаанууд болоно. Тиигэбэшье «пакистан тала тэндэхи байдалые хинадаг байhаар».

(ТАСС).

Пакистанай правительство шэнээр байгуулагдаба

РАВАЛПИНДИ. (ТАСС). Пакистанай президент генерал Яхья хан Пакистанай правительство шэнээр эмхидхэн байгуулхыень баруунай үзэлтэй партинуудай бүлэгэй ударидагша Нурул Аминда, Пакистанай арадай партиин толгойлогшо З. А. Бхуттодо дурадхаба. Энээн тушаа Яхья ханай мэдүүлгэ дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: шэнэ правительствадахи премьер-министрэй тушаалые — Нурул Амин, премьер-министрэй орлогшо тушаалые — З. А. Бхутто эзэлхэ ёhотой.

(ТАСС).

Индиин парламентын дээдэ палатын шиидхэбэри

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин княжествануудай урдын засаглагшадай пенси ба үлэмжэ эрхэ болюулха тухай хуулиин проектые Индиин парламентын дээдэ палата (штадуудай совет) декабриин 9-дэ тон олонхиин дуугаар hайшаагаа.

Индиин премьер-министр Индира Ганди хуулиин проектын баталагдаhые hайшаагаад, «колониальна үе сагай хуушан гуримуудай нэгэн усадхагдаба» гэжэ мэдүүлбэ. Баталан абтаhан хуули энэдхэг арадай социальна дэбжэлтэдэ туhа хүргэхэ гээд этигэжэ байhанаа Индира Ганди элирхэйлбэ.

США-гай хараа бодолые шүүмжэлнэ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Индо-Пакистанай хёморооной түлөө бүхы харюусалгые Индиин правительствада тохохо гэhэн США-гай hэдэлгые сенатор Бай конгресстэ зорюулhан мэдүүлгэ дотороо эрид буруушааба. США-гай тааруугүй хараа бодолые шүүмжэлхэ зуураа, Бай иигэжэ тэмдэглэнэ: Бэеэ даанхай байдалтай болохын түлөө Зүүн Пакистандахи хүдэлөөе дараха гэдэг Пакистанай засагаархидай политика мүнөөнэй уршагта үйлэ хэрэгүүдэй гол шалтагаан болоно.

«Зүүн Пакистандахи хюдалгын түлэг үе соо Пакистанда буу зэбсэг үгэжэ үргэлжэлhэн» США-гай гутамшаг үүргые Бай шүүмжэлбэ.

ОНЬС

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- *Арадай аман үгын абдарhаа.*
- *Суута дуушан тухай үгүүлэл.*
- **Уран шүлэгэй долгин.**

ДОМОГ

ЭХЫН СЭДЬХЭЛ

Гараhаар оройдоол гурбан hараяа гүйсэhэн хүбүүгээ тэбэриhэн эхэ харгыгаар ябана. Холын тосхондо барилга хэхэ, олзо бэдэрхэ hанаатай ошоhон абынгаа хойноhоо ябаhан хоёр hэн. Хүрэхэ гэhэн тосхониинь хоёр үдэшын газарта байжа, оройтоhон эхэ хүбүүн хоёр талын дунда, харгын захада ургаhан будүүн нарhан доро хонохо баатай болобо. Үргэбшэеэ тайлажа, дэгэлээ дэбдижэ, хүбүүгээ унтуулаад, юуншье hаа хүшалта болоhон бамбагар нарhанай гэшүүhэ мүшэр шэртэжэ hууд гээд, бага сага түлеэхэ суглуулжа уни табиба. Илааhа боргооhон дайлаха ха юм.

Абажа ябаhан юу хээхэнhээ үлэ залгад гээд, нэгэ удаа хүндөөр hанаа алдажа, амтатай нойроор унтажа хэбтэhэн хүбүүнэйнгээ хажууда ерэжэ hууба.

«Дэлхэй дээрэ эгээл энхэ hайхан нойроор иимэ үхибүүд, сэсэгүүд, шубуухайнууд лэ унтадаг гээшэ ха даа» гэжэ хүбүүнэйнгээ пүнсэгэр жаахан уралнуудай нойр соогоо шомбор-шомбор гэжэ хүхөө хүхэжэ хэбтэhээр зүүдэлхыень хаража hуутараа, өөрынь нюдэн анилдахадал гэнэ. «Үгы даа, иимэ хооhон талада унтажа болохогүй, юуншье боложо магад, үлэн шоно, нохой...» гэжэ hанахадаа, эхын зосоо заригад гэжэ, үргэhэниинь бүришье сэлмэшэхэдэл гэнэ.

Теэд холын харгыда хүндэ үргэбшэтэй ябажа аяшаhан эхэ хэды оролдобошье, хүбүүнэйнгээ хажууда hуумгаар hажашаба...

Үбгэниинь гэрнүүдые барижа, айхабтараар баяжашанхай. Алта мүнгэн үбэрөөрнь дүүрэн ханхинана. hаарал буурал мори, гоё hайхан хүнгэн тэргэ худалдажа абаhан инаг нүхэр Бадмань заахан хүбүүнтэеэ гурбуулаа hуугаад, нютагаа гүйлгэшэнэ. Энеэдэн, баяр жаргалhаа эхын сэдьхэл халима дүүрэн.

Эхэл хүн hэн хойноо эхэ. Хэды гоё зүүдэ хаража, жаргалдаа дашууржа байбашье, нүгөө өөрынь ухаан диилэжэ, юумэнэй түр-тар гэхэhээ залд гээд hэришэбэ. Талын дунда ганса хүбүүнтэеэ hажажа hууhанаа ойлгоод, даб гэжэ хүбүүгээ тэбэрихэ гэхэдээ, хооhон дэгэлээ hабардаад, бэеэ тойруулан бэдэржэ оробо. Хүл дээрээ бодоод, юунэй болоhые ойлгоходоо, эхэ гэнтэ шашхашаба. Ойро зуура шагнаархахадань, хаана холо тэргын хахинаха абяан дуулдаад, уданшьегүй абяа анирггүй болошоно. Талын дунда, ганса нарhанай узуурта, hанаха байха үриеэ үгы гэ танигдаагүй hууринда орожо ерэбэ. Айл бүхэнэй харша хорёо соогуур хараашалха, байд гээд шагнаархахадань, нютагай хүн зон эрьюутэhэн эхэнэр гэжэ hанаад, үүдэ үрхэеэ хаажа, гэртээшье оруулнагүй.

Гэнтэ тэрэнэй шэхэндэ нялха үхибүүнэй бархирха дуулдажа, «хүбүүмни амидыл!» гэжэ хашхараад, эхэ тэрэ абяан тээшээ гүйшэбэ.

Тэрэ айлай үүдые угза татахаhаа нааша гэртэ гүйжэ ороходонь, хүхөө хүхүүлжэ ядашаhан ганса эхэнэр набтар шэрээ дээрэ hууhанаа залд гэжэ, үхибүүгээ үргэhэн зандаа урдаhаань бодошобо.

— Хүбүүмни... хүбүүмни амиды ха юм... хөөрхэймни, — гээд эхын гараа hарбайн ерэхэдэ, мүнөөхи эхэнэр гарыень хажуу тээшэнь сохижо:

— Дэмырhэн гэргэн, арил, үтэр арил эндэhээ!—гэжэ бадашаба.

— Энэтнай минии хүбүүн лэ, бархирхаарнь тухайлааб. Миниил хүбүүн иигэжэ бархирдаг. Үнгэрhэн hүни талын дунда үгы хэжэрхёод, ухаагаа муудашоод ябанабди, хайрлыт, — гээд эхэ бархиршаба.

— Талын дунда унтажа, хүбүүгээ шоно, нохойн хүнэhэн болгоhон аад,—гээд тэрэнь урдаашье оруулбагүй.

Тэрэ хоёр эхэнэрэй тоосолдохые шагнажа, үүдэндэнь сугларшаhан хүн зон мүнөөхи эхэнэрэй уйдхар гашуудалые ойлгожо, эрьюу бэшыень мэдэржэ, уян сэдьхэлтэй зарим нэгэн нюдэнhөө нёлбоhо мухарюулан байба.

Тиигэжэ байhаар нэгэ хүн шангаар хашхарба:

— Эдэ хоёрой арсалдаае Сэсэн сагаан баабай шиидхэг лэ!

Хүн зон «Зүб! Зүб» гэлдэн, Сэсэн Сагаан баабайда хүниие эльгээбэ.

Саб сагаан ута hахалтай, ялалзаhан хурса нюдэтэй, үндэр гохигор үбгэн нам алхалhаар орожо ерээд, хойморто дабшалан hуужа, ээлжээ ээлжээгээр хоёр эхэнэрhээ асуужа оробо. Тэрэ хоёр уhа нюдэн боложо байгаад, хаража, шагнажа байhан хүнэй хэнэйшье үнэншэмөөр харюусанад. Тиихэдэнь аргаа барагдаhан Сэсэн Сагаан баабай энэ шиидхэбэри тайлбарилха аргагүйб гэhэндэл гараа дэлгэн байтараа, үүдэндэ суглараhан зондо хандажа:

— Хурса гэгшын hүхэ абаад ерэгты!—гэжэ хашхараад, шала дээрэ олбог дэбдибэ. Тэрээн дээрэ нялха үхибүүень хэбтүүлээд:

— Итэрээ энэ хүбүү бу лялдаа хадаа хубаагаад абагты!—гэжэ хэлээд, hүхынгөө хурсые шалгажа үзөөд, сабшахаар далайхатайнь адли:

— Болиит, хайрлыт, энэ эхэнэртэ үгыт... — гэжэ эхэ амяа хаагдан дуугараад, мэдээ табин газарта алдалшоо hэн.

Нүгөөдэ «Эхэб» гэhэн эхэнэрэй шарайньшье хубилангүй байба ха юм.

Эгээл тиихэдэнь лэ Сэсэн Сагаан баабай hүхэеэ хажуу тээшэнь хаяжархёод:

— Хүнэй үриие хулгайлхаяа болихош, хара үлэгшэн!—гэжэ хараагаад, эхые үргэжэ, үхибүүень тэбэреэд, гэртээ абаашажа хонуулба.

Хойто үглөөниинь энэ нютагай бүхы зон тусхай улаа бэлдэжэ, эхэ хүбүүн хоёрые ехэ хүндэтэйгөөр эсэгэдэнь хүрэтэр үдэшэhэн юм гэдэг.

В. ЛУБСАНОВ.

ХИЛЫН СААНАХИ ТЭМСЭЛШЭД

ДИН РИД ЮУН ТУХАЙ ДУУЛАНАБ?

Дин Ридтэй хайшан гээд анхан танилсаhанаа ходо hанаандаа оруулдагби. 1965 ондо Хельсинкидэ зарлагдаhан Эб найрамдалай тала баригшадай бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ болоhон хэрэг. Сэбэрхэн шарайтай голливуд киногой «одон» шэнги түхэлтэй залуу американец намтай зэргэлжэ hуугаа hэн. Энэшни эндэ зүн дэгээндээ ерэhэн хүн хаш даа гэжэ, юундэшьеб, hанахаар байгаа hэн: Африкын хүн зоной байдал, Вьетнамда боложо байhан дайн энэ хүндэ ямар хабаатайб даа... Зүгөөр үгэ хэлэгшэдые, илангаяа Илья Эренбургын үгэ хэлэхые тон ханалгатайгаар шагнахыень ажаглахада, балайшье тиимэ бэшэ, өөрынгөө hонирхолые тэдхэхын тула ерэhэн хүн бэшэ алтай гэжэ багсаахаар болоо бэлэй.

Конгрессэй hүүлшын үдэр эб найрамдалай тала баригшадай ниитэ суглаанай боложо байхада, тэрэ хүнэй гартаа гитара бариад, залhаа гарахыень хараа hэм. Тэрэмнай микрофондо ошоод лэ, би американ дуушан—Дин Рид гээшэб, hамгамни хээлитэй, эсэгэ болохоёо ябаhан хүн хадаа хүбүүндээ хандаhан дуу дуулахам гэжэ тон юрынхеэр хэлэбэ. Тиигээд лэ тэрэмнай дуулажа эхилээ. Нэгэн, хоёр минута үнгэрбэ хаш. Зал шэмээгүй боложо шагнаба...

Ядаралда байhан зоной арhан
адли үнгэтэн,
Ябашье тэрэниие мэдэhэй гэжэ
шамда хүсэнэб.
Хүн бүхэнэй сэдьхэлдэ уур
бэшэ, гэрэл ехэ,
Хүбүүмни, тэрэниие мэдэhэйш
гэжэ хүсэнэб.
Дайнда унаhан хүбүүдээ
шаналhан эхэнүүд
Дайдаар дүүрэн уйлалдана
гашуудан,
Дайн аймшагтай гэжэ мэдэhэйш
гэнэб.
Ами наhамнай—наадан бэшэ,
Аюултайхан лэ үе сагнай,
Абаhаар энээниие ойлгоhойш
гэнэб!
Эхэ, эсэгэ хоёрни худал юумые
Үзэн ядадаг hэн гэжэ
Үнэн бэеэ бэелхэдээ
мэдэhэйш!..

Совет делегациин гэшүүд Дин Ридые Советскэ Союзда уриха гэлсэбэ. Бидэ Николай Тихоновтэ ерэбэбди, тэрэниие удаан гуйгаагүй hэмди... Манай орондо концертнүүдые үгэхыень Дин Ридтэй хэлсээн баталагдаhан байгаа, тэрэнь 1966 ондо тон ехэ амжалтатайгаар үнгэрөө hэн. Тиигэжэ бидэнэй хани нүхэсэл эхилээ. Түрүүшээр минии басаган Светлана бидэ хоёрые тэрэмнай ехэ гайхуулдаг hэн. Тиихэдэ хорин наймаяа гүйсэhэн хүн аад, заримдаа долоо наhатай үхибүүн шэнгеэр асуудалнуудые табижархиха.

— Юундэ танай эхэнэрнүүд ажал хэдэг юм?

— Улаан талмай дээрэ юунэй оошорто хүн зогсоноб?

— Киногой билет хэды сэнтэй юм?

— Заатагүй партиин гэшүүн байха ёhотой юм гү?

— Һунгалтада ямар хүн дуугаа үгэхэ эрхэтэй юм?

— Юундэ бүхы магазинуудта эд бараан адли сэнтэй байнаб?..

Нютагаа мордоhон хойнонь Динhээ бидэ бэшэгүүдые, фото-зурагуудые, газетэhээ хайшалhан hонинуудые абадаг болоо hэмди. Хельсинкидэ болоhон конгресс, манай оронтой танилсаhаниинь тэрээндэ айхабтар ехэ удха шанартай байгаа гэжэ абаhаар ойлгохоор hэн. «Хүнэй үнэ сэн, тэрэнэй шарай, hэшхэл нэгэл юумээр хэмжэгдэдэг—өөрынгөө ами наhые хэр зэргээр хүн түрэлтэндэ зорюулжа шаданаб,—гэжэ тэрэ бэшээ hэн. — Тиигэжэ би мүнөө мэдэнэб». Тиимэ даа! Имагтал хүн түрэлтэндэ, ондоо хэмжүүрые Дин тоодоггүй. Тэрэш максималист хүн ха юм. Нэн түрүүн өөртөө тиимэ эрилтэ табидаг шуу. Буэнос-Айрес шадархи Сан-Мартин гэжэ бишыхан хотодо тэмсэлшэ Вьетнамые дэмжэhэн туйлай ехэ митинг эмхидхэhэнэйнь hүүлдэ тосожо, буудажа байгаад, тэрэнэй хойноhоо ёhотойл агнуури эхилээ hэн. Тиихэдэнь Дин иигэжэ харюусадаг: «Эдэ хүнүүд намда хайратай байна даа, ондоо хүнэй үзэл бодолые айлгахаараашье, үзэн ядалгаараашье, хүсөөрөөшье хубилгажа бирахагүйбди гэжэ тэдэш хэзээдэшье ойлгохо ухаагүй, тиимэhээ хайратай байна!» Тэмсэлэй зам хэды шэнээн бэрхэшээлтэйб гэжэ Дин яhала мэдэрдэг даа.

Нэгэтэ hүниин 3 сагта телефоной хонхо наярба: «Тантай Рим хөөрэлдэхэнь»,—гэжэ телефонистка хэлэбэ. Рим хадаа Дин гээшэ ааб даа (hүүлэй жэлнүүдтэ Италида тэрэ ажаhуудаг болонхой hэн).

— Катрина! Мэнэ hаяхан намайе түрмэhөө табяа. Нүхэдни гар дээрээ даажа абаа. Демонстраци болоо юм. Ойлгоно гүт? Гурба мянгаад хүн, үшөө олоншье хаш. Тэдэниие би американ посольствын газаа дахуулжа абаашааб...

...1969 оной үбэл Дин «Бидэ революционернүүдбди» гэhэн өөрынгөө дуу эльгээгээ. «Энэ дууе би Агууехэ Октябриин хубисхалда зорюулнаб», — гэжэ тэрэ бэшээ hэн.

Бидэ — революционернүүдбди,
Байса шэнги арадhаа гараhан.
Үнэнэй түлөө, сүлөөгэй түлөө
Үдэр бүри байлданабди.
Революци, бидэ үринэршнибди,
Революци, бидэ илахабди!
Уулануудаар ябанабди
мүнөөдэр,
Уужам талада гарахабди
үглөөдэр.
Дайсад мэдэнэ, нүхэд этигэнэ—
Дайнда бидэ илагдашагүйбди.
Таряашадай газар — бидэнэй
түлөө,
Тангаригта хүдэлмэришэд —
бидэнэй түлөө,
Бүмбэрсэг дэлхэйшье
Бүхы талаяа дэлгэнэ
урдаhаамнай.
Бидэнэй арhан элдэб үнгэтэй—
Бидэнэй дунда негр, азнат,
сагааншье бии.
Нэгэл хэрэгэй түлөө булта
Нэтэрүүгээр тэмсэнэ гээшэбди.
Бидэ — революционернүүдбди,
Байса шэнги арадhаа гараhан.
Үнэнэй түлөө, сүлөөгэй түлөө
Үдэр бүри байлданабди.
Революци, бидэ үринэршнибди,
Революци, бидэ илахабди!

Мүнөө Дин Рид дахин манай орондо гастрольдо ерээ.

...Дин Рид Владимир Маяковскиин иимэ үгэнүүдые дабтаха дуратай юм: «Дуун шүлэг хоёр хадаа бомбо, туг гээшэл». Дуушанай хоолой зониие дахуулха үүргэтэй гэжэ өөрөө этигэдэг. Дуунуудайнгаа үгэнүүдые өөрөө зохёодог, тэдэнь Америкэдэ үргэнөөр дэлгэрhэн «эсэргүү дуунуудтай» нягта холбоотой.

Табан жэлэй урда тээ Советскэ Союзда түрүүшынгээ гастрольдо ерэхэдээ, Дин Рид манай орондо тон мэдээжэ болоод бусаа hэн. «Энэ хадаа гайхалтай hайхан, сэдьхэлдэ уринаар hанагдахаар артист» — гэжэ Марк Бернес тэрээн тухай хэлэhэн юм. Өөрөө Дин тэрэ саг тухайдаа иигэжэ хэлэнэ: «Амжалта туйлахаб гэжэ этигэл ядаха үндэhэтэй байгааб. Эгээл түрүүшынхиеэ зоной урда гарахаяа байhандал hанаа hэм, юрэдөө, анха түрүүн эстрадада гараhанhаа өөрэгүйгөөр сэдьхэлээ хүдэлөө hэм. Зүгөөр зон намайе ойлгобо гэжэ мэдэhэн тэрээхэн минутанууд эгээл золтой үеэнүүдэйм нэгэн болоо hэн...».

Мүнөө зон ойлгохо гү гэжэ Диндэ hанаагаа зобохо хэрэггүй байгаа. Тэрэнэй ерэхэhээ урид «Дин Рид дуулана» гэhэн телевизионно фильм харуулагдаhан, тэрэнэй дуунуудые бэшэhэн пластинканууд нёдондо дахин гаргагдаhан байгаа. Американ дуушанай дуулаhан лэ газарта халуун угтамжа болоо. «Бидэнэр нэгэ хэлэн дээрэ — зүрхэнэй хэлэн дээрэ зугаалнабди гэжэ гэнтэ ойлгооб!» гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Екатерина ШЕВЕЛЕВА.
(«Музыкальная жизнь» гэжэ журналhаа хуряамжалагдан абтаба).

ЭГЭЭЛ ЗАЛУУ ЛАУРЕАТ

Литература, искусство болон архитектурын эрхим бүтээлнүүдэй түлөө СССР-эй Гүрэнэй шагнал жэл бүхэндэ СССР орон дотор олгогдодог.

«Нуурай эрьедэ» гэhэн уран hайханай фильмые бүтээhэн коллективтэ 1971 ондо энэ шан олгогдобо. М. Горькиин нэрэмжэтэ киностудиин режиссер Сергей Герасимов энэ фильм бүтээгээ. Шагналда хүртэгшэдэй дунда актриса Наталья Белохвостикова. Наташа — эгээл залуу лауреат, оройдоол 21-тэй. Энэ фильмдэ Лена Барминагай ролиие тэрэ гүйсэдхөө.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. «Нуурай эрьедэ» гэhэн фильм буулгагдана. Зүүн гар тээнь — режиссер С. Герасимов. 2. Гүрэнэй шангай лауреат актриса Наталья Белохвостикова.

АПН-эй фото.

Алексей БАДАЕВ

АЯЛГА НЭГЭТЭЙ, АЯГТАЙ ХҮХЮУН МҮРНҮҮД

1.

Алтан дэлхэйдэ алишье хүн мүнхэ бэшэ —
Алхалжа ябаhаар лэ бүдэрхэ, шадалаа баран.
Ажабайдалhаа жэшээ абан зохёолоо бэшэ,
Арадтаа туhатай hааш, мартахагүй шамай баран.

2.

Дуулим таладамнан сэлгеэ hэбшээтэй, урин.
Дуулажа ябахаар лэ иимэ hайхан үдэшэ.
Удаадахи ёохорто хамта ерэлсэхыень урин,
Удааруулангүй басагаа гэртэнь үдэшэ.

3.

Хамагаа мартаад hуутарни hүмни хөөрөө,
Халуун саймнайш аягадаа үни хада хүрөө
Үхэтэрөө энеэбэб даа шагнажа шинии хөөрөө,
Үдэр болохоёо байна, унтаял даа, хүрөө.

4.

Эрдэниин хүбүүн хэмэ таагааб харан сасуу —
Эрдэмдэ hургаа эсэгэш, эрдэмээ дэмы бү үри.
Эсэгэшни наhатай болобо даа—намтай сасуу,
Эсэгэтэйш нүхэд hэмди. Хүнгэн гү даа үүрим?

5.

Хатуу харын охиндо сээжэ дотороо галдан,
Харатайгаар хосорхошни, уухаяа болинш, Галдан.
Архиин орондо, дэмы гээнгүй үнэтэ сагаа,
Амаржа байхадааш уугыш айраг сагаа.

6.

Газар дэлхэй дээрэ амгалан байхын тула
Галта дайнда абанартнай байлдаа танай түлөө.
Энхэ жаргалайш сэнгые, ташаагаа ши бү тула,
Эсэгэ ороншни эрхим хүбүүдээрээ түлөө.

7.

Наhатай мундарга сагаан малгайтайл оройдоо,
Наhатай хүнэйшье тархи сайдаг лэ харин.
Түрэhэн үдэрни мүнөөдэр, мартаалби оройдоо,
Тэмдэглэжэ байна нүхэдөөрөө. гэртээ харин.

8.

Энэшни дүүргээл институт шуран бэрхэдээ,
Энээнэйш урдахи харгы hаруул, тодо.
Эрдэмгүй ябахань, таахада, одоо бэрхэдээ,
Эрдэмэй булагта ухаан сэдьхэлээ тодо.

9.

Барилдааша хүн гээд энэш сууда гарана,
Барилдадаг hэмнайш шимни, дабахаш, бараг.
Үнэн бэеэ бэелжэ эршэдхээд хүл, гараа.
Үнгэз тэрэниие hайса, хүсэ шадалаа бараг.

10.

Аалихан унагша саhаханууд—сагаан будаа.
Аажамхан талыемнай саб сагааханаар будаа.
Зүүдэн соомни үерлэшэнэ зүлгэ ногоон,
Түүдэг ногоон, сэдьхэл мэдэрэлни ноб ногоон.

11.

Шал hогтуу ябахыешни хүнүүд хараад,
Шамайе яhалашье шоо үзөө ха баран.
Шамда хүрэжэ болохо гомдогшодой хараал
Шальпинжа ябахаяа боли, шадалаа баран.

12.

Эндүүрээгүй hаа, мүнөөдэр бимба гараг,
Эжэл нүхэдөөрөө сэнгэхэдэ яахаб. хадам?
Уригдаагүй айлшад гэртэhээм түргэхэн гараг,
Уряалгүйгөөр гү даа хүндэшэ хадам?

13.

Сарюун залуу зандаал ноб ногоон хаяаш,
Сагай ашаан дор толгойгоо сайhан хада.
Бодото поэт хадаа дээрэлхүү зангаа хаяаш,
Болоhон таряан мэтээр, бодолойнгоо залаа хада.

14.

Табан басагадтнай табуулан бэрхэ, урин.
Тархагар хүбүүетнай таалаад, үгэхэмни нэрэ.
Зоригто бологоо. Хүршэ нүхэдөө урин,
Зоригтой болохынь түлөө тогтоогоо нэрэ.

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА

АРБАН ТАБАНАЙ ҺАРА

Арбан табанай hара
Аглаг тэнгэридэ хононо.
Айл бүхэнэй сонходо
Айлтагүй тогтоно.
Таhаг бүхэнэй үүдэ
Татан шагаан харана.
Танхын шэнээн толгойгоо
Таг дээрэ сойгоо.
Харанхын урдаhаа үлыгөө,
Һаруул дэнгээ үлгөө.
Ойн харуулшан бэгсэргэ
Оог табина. Даляа hэгсэрнэ.
Шахыгаад hууhан шара шубуун
Шагнаад ехээр энеэнэ.
Арбан табанай hарын
Ажал яагаа ехэ бэ!
Элшэтэ наранай,
Эрэлхэг хүнэй халуунда —
Эсэhэн талым hэрюусүүлэн,
Мүнгэн долгёороо угаана,
Мүнгэн тобшодоо дуhаана.

Булат ЖАНЧИПОВ

ҺҮҮДЭРХЭН

(ШОГ)

Сэнхир тэнгэриин наран доро
Сэнгүү сэдьхэлтэй ябахадам,
Затагар бүрүүл hүүдэрхэн
Заатагүй намайе дахадаг юм.
Хуудан тэнгэриин дээрэhээм,
Хубилан үүлээр бүрхэмсөөр,
Харахан мүнөөхи hүүдэрни
Хажууhаам зайлаад байдаг лэ.

* * *

Бэрхэшээлэй ерэхэдэ,
Бэлээр эрьеэд арилдаг,
Хашагдан тэрэнээ дабахадаш—
Хажуудаш hүрхэй зогсодог
Хүйтэн бүрүүл hүүдэртэл
Хүйхэр нүхэд байдаг ха.

СЭНХИР ЭКРАН

УЛААН-ҮДЭ — 11.00 — үхибүүдтэ зорюулагдаhан уран hайханай фильм. 12.30 — концерт.

МОСКВА. 13.00 — Һүүлшын hонинууд. 13.05 — «Мы рады зимушке-зиме» — үхибүүдтэ зорюулагдаhан концерт. 13.35 — «Арадай ажахые хүтэлбэрилхын наринжуулха зорилго» гэhэн дамжуулга. 14.05 — Эстрадна концерт. 14.50 — «В мире животных».

УЛААН-ҮДЭ. 15.50—16.00 — «Первый рейс» киноочерк.

МОСКВА. 16.00 — үхибүүдтэ зорюулагдаhан мультфильм. 16.15 — уласхоорондын шатар жэлэл. 16.45 — Хойто-Осетинын АССР-эй арадай дуу, хатарай ансамблиин концерт. 17.35 — «Кавказская пленница» кинокомеди. 18.55 — орон доторой hонинууд.

УЛААН-ҮДЭ. 19.00 — «Неделя» — субботын программа. 20.00 — концерт.

МОСКВА. 20.30 — «КВН-72». 22.30 — эстрадна концерт.

УЛААН-ҮДЭ. 22.50 — 23.00 — «Фитиль» — бүхэсоюзна сатирическэ киножурнал.

УУЛЗАЛГА

ШОГ

Нэгэтэ үглөөгүүр хоёр хуушанай нүхэд уулзаба. Нэгэниинь сагаан буурал тархитай, боро макинтош пальтотой, таблад гаран наhатай, нүгөөдэнь—дүшэндөө дүрбэ наhа дутаhан, бужагар улаан шарайтай, түгсэг шэнги табхагар.

Хаана уулзаhаниинь мэдээжэ ааб даа, дэлгүүрэй хажуудахи архиин киоскын тэбхэрхэн сонхын хажууда.

Сагаан буурал тархитайнь нүхэрөө обёорон хараад, ехэ баярлаhан янзатай:

— Эй, хубаа... нүхэрни, ши гэшэ гүш, Витя?—гээд нүхэрайнгоо мүрынь сохёод абаба. Нүхэрынь электрин гадла сохюулhан мэтэ намхагад гээд, тархяа барин ёолоно.

— Ши юундэ хубаа гэнэш, хубаа. Хүнэй арай гэжэ ябахада сохихош юун бэ?

— Үбшэлөө гүш, Витя?

— Үгы даа, Рабдан, үсэгэлдэр нэгэ бага ехэдүүлжэрхёоб. Арай гэжэ бодоод, Үдын саанаhаа ябагаар алхалбаб.

— Ши, Рабдан, хаанаhаа гародто бии болообши?

Сагаан буурал тархитай Рабдан гэгшэнь мэхэтэйгээр миинэрэн:

— Бишни гоё ажалтай болошоо hэмнайб, дуулаагүй гүш? «Экспедитор» гэжэ мэдэхэ аабзаш?

— Мэдэнгүй яахаб? Үнгэрэгшэ жэлдэ бишни тиимэ тушаалтай hэмнайб, мартаа гүш? Хэды дахин колхозой хонидые мяханай комбинадта тушаагаад, шамайе, золигые, архидуулаа hэнбиб?

— Тон зүб хэлэнэш, нүхэрни. Тээд шимни намдаа орходоо хүнгэн гартай байгаа хаямни.

Үдэртөө хоёр-гурбан хонидые хажуу тээшэнь түлхижэрхигшэ бэлэйш, харин би үсэгэлдэр арай гэжэ нэгэ хони гушан табан түхэригөөр нэгэ үбгэндэ худалдабаб. Комбинадай хажууда буутай хүнүүд эрьелдээд лэ hаланагүй.

— Ямар эрьюу хүн комбинадай хажууда тиимэ нарин юумэ хэдэг юм, Рабдан!

— Эй, хубаа, мүнөөхи сонхомнай тайлдаба, — гээд түргэн ошожо, хоёр-гурбан хүнэй хойно ошожо зогсоно.

— Рабдан, сэхыень хэлэхэдэ, намдашни оройлоод дүшоод сагаан бии ха...

— Болил даа, намдашни тон? Сларёод түхэриг үлэхэ ёhотой hэн. Хоёр хоёр стакан энэ «рассыпуха» уужархия, хожомынь магазинуудай нээгдэхэдэ сагааниие абаад, бууза абажа эдихэбди.

Хөөрэлдэhөөр байтараа сонходо дүтэлбэд. Аяганuудаараа сохилдоно, Витя гээшэнь ехэ зобоно хэбэртэй.

Хоёр хоёрые уугаад байхадаа шуулатай боложо, бэе бэеэ магталсана.

— Ши дэлхэй дээрэ орой ганса нүхэрни гээшэш, Витя,—гэнэ сагаан тархитайнь.—Шамhаа бэшэ хүн намайе ойлгоногүй. Би юунда архи ууна гээшэбиб? Аа? hамганай түлөө... Ганса тэрэ hамгандаа... шанхи хөөрэлдөөень хөөрөөдшье яахаб, ойлгосотой ааб даа.

Энэ үедэ тэдэ хоёрой хажууда милиционер ерэжэ асууна:

— Та, нүхэр Гомбоев Рабдан гээшэ аабзат?

Сагаан тархитай хүн сошонги:

— Тиимэшье гэлэй...

— Тиимэ hаа намтай отделени ошохо болобот.

— Юундэ?

— Тэндэ ошоходоо мэдэхэт,—гээд, милиционер хоюулынь дахуулан ошоно.

Унаган нүхэдэй уулзалга иимэ өөдэгүйхэн байшоо hэн.

П. ИВАНОВ.

Редактор
Ц. Ц. ЦЫБУДЕЕВ.

Н-02581. Заказ № 1131.